

tradicionalna književnost severnoameričkih indijanaca

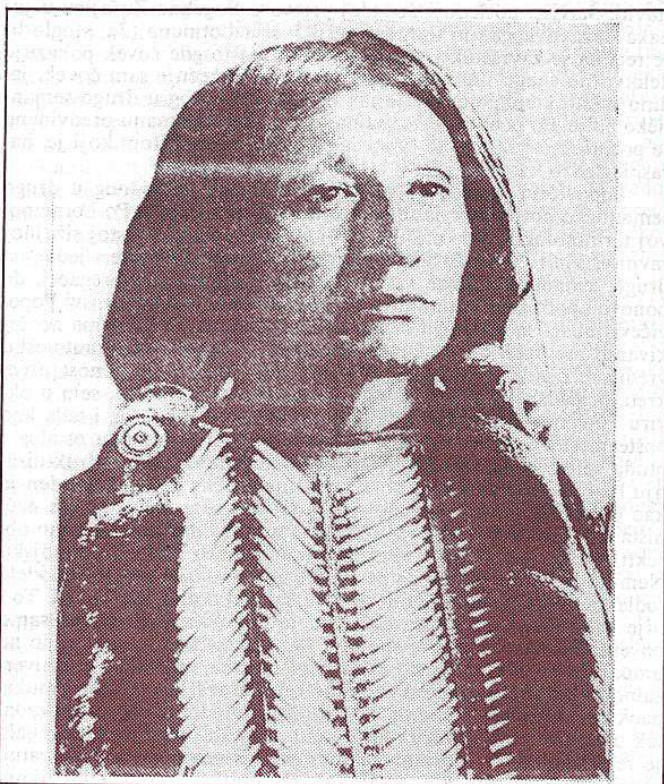
zoran petković

Kao što je slučaj i sa mnogim drugim tzv. primitivnim kulturama koje su stradale prilikom prodora i širenja savremene civilizacije, koja je u biti evropocentrična, hrišćanska i tehnološki orijentisana, samo se mali deo kulturne baštine severnoameričkih Indijanaca očuvao do danas. Ne smemo zaboraviti da se radi o čitavom kontinentu, o velikom broju različitih naroda, i pravi genocid koji je u određenim trenucima izvršavan nad njima uništio je, u mnogo slučajeva, ne samo kulturu i njene tragove, već, bukvalno i fizički, čitave narode i sve što je vezano za njih. Istorija Indijanaca posle susreta sa Evropljanima tragična je; kada je Kolumbo stigao do Amerike, bilo je više od 2000 različitih, nezavisnih plemena, dok ih je danas ostalo samo oko tri stotine. Sudbina starosedelaca Novog Sveta bila je da moraju pokleknuti pred sve žešćom najezdom belih doseljenika, sve dok njihovoj civilizaciji nije zapretilo potpuno uništenje. Pobjednici uvek pišu istoriju, pa je uglavnom sve što se zna o Indijancima bilo uvek izlagano iz ugla belaca; naročito je druga polovina prošlog veka razdoblje kada su se Indijanci našli na granici istrebljenja, a to je istovremeno i doba kada se definitivno utemeljio čitav mit i folklor „Divljeg Zapada“, koji je kasnije prerastao u šablone i stereotipe koji su kulminirali u holivudskom vesternu. Posle pretnje fizičkog uništenja, usledilo je uporno negiranje identiteta Indijanaca. Kao i svakoj kulturi koja se prenosi usmenim predanjem, indijanskoj kulturi zapretio je nestanak zajedno sa rušenjem i propadanjem plemenske strukture i običaja, i sa raspadanjem načina života i vekovnih navika. Međutim, baš je isto to razdoblje, druga polovina devetnaestog veka, takođe i vreme kada je počelo organizovano zapisivanje i prikupljanje indijanske kulturne baštine, čemu se prvenstveno ima zahvaliti naporima etnologa i antropologa. S druge strane, uvođenje stenografije omogućilo je da se, uz pomoć tumača, zabeleže i sve izjave i govori Indijanaca na većanjima sa predstavnicima vojske i vlade, pa su na taj način očuvana mnoga autentična kazivanja u prvom licu. Vremenom je raslo sve više i interesovanje američkih intelektualaca i pisaca, prvo podstaknuto grizom savesti, a zatim i sve intenzivnijom željom za upozoravanjem i očuvanjem kulture čija je vrednost postajala sve očiglednija; naročito u poslednje dve-tri decenije, indijanska se književnost sve više izučava na univerzitetima, osnivaju se nove katedre, izdaju se sve bogatije i kompletnije antologije, etnopoetičari poput Džeroma Rotenberga provode duge periode živeći u rezervatima sa Indijancima, i traga se za novim i adekvatnijim prevodilačkim pristupima indijanskim jezicima. Takođe se poslednjih decenija pojačala i politička i društvena svest i organizovanost Indijanaca, koja se ogleda i kroz pokret Pan-indijanstva koji podržavaju mnogi napredni (i poznati) Amerikanci, pa je nova vitalnost i zamah indijanske zajednice pomogla da od najugroženije etničke manjine u SAD postanu manjina koja se predano bori za svoj identitet i koja se istovremeno sve brže širi. Sve to doprinosi jednoj klimi koja pogoduje sve ozbiljnijoj revalorizaciji čitave indijanske civilizacije i kulture.

Indijanski narodi jesu, što se danas smatra najrealnijom pretpostavkom, potomci pripadnika mongolske rase koji su, pre otprilike dvadeset hiljada godina, došli iz Azije preko Beringovog moreuza (najverovatnije je u to doba postojala kopnena veza između dva kontinenta). Stigli su prvo na Aljasku, a zatim su, u potrazi za lovištima, postepeno silazili na jug, tako da je, naprimer, velika skupina algonkvinskih plemena stigla do obale Atlantskog okeana u sedmom milenijumu pre nove ere. Poslednja velika migracija iz Azije bila je dolazak Eskima pre dve hiljade godina. Plemena koja su zaposela unutrašnjost kontinenta nastavila su da migriraju i te se duge migracije često spominju u predanjima i pričama, gde se ujedno izražava i kult i sećanje na drevna sveta mesta, planine, pećine, itd, gde Indijanci smatraju da su se njihovi preci prvobitno pojavili. Ove su migracije takođe dovele do mnogih kontakata između plemena, što je uslovlilo pojavu dominantnih i prepoznatljivih kulturnih crta u slučaju glavnih geografskih regija i plemenskih skupina. U nekim slučajevima, to je dovelo i do manje ili više čvrstih ili trajnih konfederacija plemena, od kojih je najpoznatija drevna Liga Pet Naroda koju su obrazovala plemena Irokeza. Prilagođavajući se geografskim okolnostima, plemena su živela od lova, ribolova, sakupljanja i, mestimično, od zemljoradnje. Ipak, dominantne odrednice indijanskog načina života ostale su nomadstvo, lov i ratništvo, a uvođenje konja, koje su sa sobom doneli Evropljani i koji su se do sedamnaestog veka bili veoma namnožili, bitno je uticalo na glavne crte materijalne kulture, prvenstveno među moćnim plemenima centralne američke Visoravni.

Kada su Evropljani u petnaestom veku „otkrili Ameriku“, Indijanaca je bilo oko milion i dve stotine hiljada (šezdesetih godina ovoga veka, brojali su nešto više od četrsto hiljada u Americi i Kanadi zajedno). Živeli su u visoko organizovanim zajednicama i imali dugu kulturnu

tradiciju, iako su bili ostali na veoma niskom stupnju tehnološkog razvoja. U svim prvim kontaktima sa Evropljanima, pokazali su se kao miroljubivi i velikodušni. Međutim, kolonijalni ratovi Francuza i Engleza nisu ih mogli zaobići, pa su se plemena iz zaraćenih oblasti opredeljavala za jednu ili drugu stranu. Ipak, tek je uspostavljanjem mlade američke države nastala prava opasnost po Indijance. Iako je još Džordž Vašington odredio da se pravā Indijanaca na zemlju i način života moraju poštovati, čitav istorijat indijansko-američkih odnosa dug je spisak pogaženih sporazuma, obmana i genocidnih napada od strane belih Amerikanaca. Talas za talasom belih doseljenika, u potrazi za zemljom i bogatstvom, potiskivao je Indijance sve više i desetkovao ih, i svi sporazumi Indijanaca sa vašingtonskom vladom pogaženi su. Reč je za Indijance bila svetog porekla, laž se je smatrala izuzetnim grehom, kao i gaženje zadatog obećanja i pred pohlepom i spletkama belaca, Indijanci su nasledili kao deca. Mnoga su plemena uništena do poslednjeg čoveka, a druga su proterivana sa zemlje svojih predaka u daleke rezervate, na zemlju koja je bila toliko loša da je niko nije hteo. Iako je 1834. godine predsednik Džekson postavio „trajnu indijansku granicu“, garantujući Indijancima zemlju zapadno od reke Misisipi, talasi belih doseljenika su je prešli još pre no što je zakon stigao da stupi na snagu. U toku decenije koja je sledila, za Indijance su nastala tako teška vremena da su, kako piše Di Braun, političari u Vašingtonu „da bi kako-tako opravdali grube povrede 'trajne indijanske granice', izmislili ekspanzionistički pokret koji se zvao

‘Očita sudbina’ (Manifest Destiny) i tim izrazom svoju pohlepu za zemljom uzdigli na uzvišeniju ravan. Evropljani i njihovi potomci bili su predodređeni, bogomdani da zavladaju celom Amerikom. A kao vladajuća, viša rasa bili su odgovorni i za Indijance — za njihovu zemlju, za njihove šume i njihovo rudno bogatstvo.“¹⁾ Sudbina Indijanaca kao slobodnih ljudi već je bila zapečaćena. Manja plemena su slata u rezervate, gde su uglavnom živela pod izuzetno teškim uslovima (Indijanci nisu imali građanska prava), ili su jednostavno istrebljena ukoliko bi pružila ozbiljniji otpor. Jedino su velika plemena koja su još uvek živela slobodnim životom, poput Sijuksa na zapadnom delu Visoravni, uspela da se ozbiljnije odupru (pobeda Bika Koji Sedi i Ludog Konja nad generalima Kasterom i Renoom kod reke Mali Veliki Rog, ali su i ona tokom „Indijanskih ratova“ (1860—1890) poražena i prinuđena na život u rezervatima. Između 1881. i 1883. godine strelci koje je najmila američka vlada potamanili su preostala dva i po miliona bizona (1700-te godine, bilo ih je oko 15000000) da bi se i na taj način onemogućio nomadski i lovački način života Indijanaca. Kada se više nisu mogli odupreti oružjem, mnogi Indijanci pristupili su mesijanskom pokretu „Igre Duhova“, i poslednjim snagama su očajnički prizivali čudo ili božju pomoć koja bi belce proterala s njihove zemlje. Međutim, i taj je pokret ugušen u krvi, masakrom bespomoćnih Minekonžuua kod Ranjenog Kolena. Organizovani otpor Indijanaca bio je u potpunosti skršen. Preostalo im je jedino da se trude, pod stalnim pritiskom belaca da bespogovorno prihvate njihovu veru i način života, da pronađu neki put koji bi im omogućio opstanak, a ujedno, koliko je god moguće, i očuvanje svog pravog identiteta.

Književnost severnoameričkih Indijanaca, ukoliko se uopšte može upotrebiti taj izraz za predanja, priče i poeziju koje su se prenosile usmenim putem, odolevala je svim pritiscima drugih kultura da bi zadržala svoj osobeni karakter, i stoga je ogledalo i načina života, i verovanja, mitova i istorijata indijanskih plemena. Ono što se sačuvalo i što je stiglo do nas, po svojoj prilici, samo je mali deo stvaralaštva koje se javljalo i prenosilo tokom dugih vremenskih perioda. Indijanski narodi, kada su bili na vrhuncu, govorili su više od pet stotina jezika koji su spadali u oko pedeset različitih jezičkih grupa, a neki su se međusobno razlikovali isto koliko, na primer, francuski od kineskog. Iako nisu znali ni za točak, Indijanci su imali izuzetno razvijen smisao za jezik i izražavanje; bili su vanredno istančani posmatrači sveta oko sebe i imenovali su ga i objašnjavali do najsitnijih detalja. Reč je za njih bila sveta, svetog porekla, izraz svete moći i način da se ona stekne. Stoga možemo shvatiti Navaha koji je rekao etnologu: „Oduvek sam bio siromašan. Ne znam ni jednu jedinu pesmu.“

Ono što je možda najznačajnije za tradicionalnu indijansku književnost jeste njena tesna veza sa svim aspektima indijanskog života, sa ljudima i celokupnom prirodom, odnos „svete recipročnosti“, prema izrazu antropologa Bara Toelkena. Životna priča poglavice Crnog Jelena, koja se pamti kao deo tradicionalne književnosti Oglala Sijuxsa, započinje sledećim rečima: „To je priča o čitavom životu koji je svet i o kome je dobro da se govori, o nama dvoonošcima koji ga delimo sa četvoronošcima i krilima na nebu i svim zelenim stvarima, jer svi su deca jedne majke i otac im je jedan Duh.“²⁾ U indijanskoj književnosti preovlađuje ono što je Frojd nazvao animističkom fazom mišljenja, a to je vrsta panteizma u kojoj postoji duboka indentifikacija sa prirodom, želja da se očuva prirodni sklad, i poštovanje prema svemu što živi. Da bi dali težinu i verodostojnost svojim rečima, Indijanci su ono što su imali da kažu povezivali sa večnim ritmovima prirode, tako da su, na primer, trajnost označavali formulom: „dokle god trava raste i vode teku“. I po smislu i po izrazu, njihova je književnost nerazlučiva od njihove svakodnevice i njihovih verovanja.

Druga važna odlika indijanske književnosti jeste što se u njoj ne postavlja potpuno jasna i striktna razlika između raznih njenih vidova, jer se često spajaju pesma, igra, recitovanje, pantomima i gluma. Ponekad se samo podvlači razlika između „rituala koji se pevaju“ i „rituala koji se govore“, ali je, takođe, važna i razlika između književnosti koja pripada celokupnoj zajednici i književnosti koja je lični izraz pojedinca. Svaka kultura započinje mitom, i mitološke priče i priče o postanju predstavljaju temelje indijanske književnosti. Indijanci su oduvek pravili razliku između mitova i ostalih priča: za mitove koji su se morali verno očuvati i prenositi, smatrali su da su uvek verodostojni i istiniti opisi događaja iz predljudskog doba i u njima se pojavljuju mitološke ličnosti, božanstva, ljudski ili životinjski prototipovi i kulturni heroji. U pričama o postanju, često se izlaže da su ljudi prvobitno živeli na nebu ili pod zemljom, i mesta na kojima su se, po predanju, prvi put pojavili na zemlji, smatraju se svetim. Tome su bliski i verski komadi, koji su vezani za kult predaka i kulturne heroje, kao i rituali tajnih društava, koja čuvaju čitav repertoar ustanovljenih obreda koji obuhvataju pantomimu, pesmu, narativu i igru. Ozbiljnost mitoloških tema često je bila ublažena elementima humora, a to se naročito ogledalo u kategoriji „priča o šaljivdžijama“ koji su skoro uvek predstavljeni u liku neke životinje. To su kulturni heroji za koje su u mnogim plemenima vezani čitavi ciklusi priča, a razuzdani humor često je blizak najurnebesnijim Rableovim stranicama. Sve su ove vrste priča Indijanci smatrali „svetim pričama“ i one su se mogle pričati isključivo u zimskim noćima i samo pripovedanje bilo je kodificirano raznim pravilima i tabuima. U nekim su plemenima te priče pričali samo posebno određeni profesionalni recitatori, dok su u drugim pripadale određenom pojedincu ili porodici i niko ih drugi, ma kako mu bile dobro poznate, nije smeo pričati. U ovim se pričama ogleda i izuzetna živost duha i žudnja za odgovorima na metafizičke zagonetke.

Pored „svetih priča“ Indijanci su imali i mnoštvo „svetovnih priča“ koje su bile vezane za svakodnevni život i važne događaje; često su sadržale manje ili više eksplicitnu moralnu pouku zasnovanu na kodeksu zajednice, ali ponekad im je jedini cilj bio da zabave slušaoce. Ukusi su se razlikovali kod pojedinih plemena, tako da su Sijuxsi najviše voleli ratničke priče, Odžibve priče u vezi sa seksom a Menomini priče o natprirodnim bićima. Ipak, mnoge se teme ili varijante priča susreću kod velikog broja plemena, i osnovna distinkcija ostaje ta da li su to „svete priče“ koje se odnose na mitološko doba ili priče iz indijanske svakodnevice.

Veština korišćenja reči naročito se cenila u govorništvu, ali sveto značenje koje su Indijanci pridavali reči posebno se očitavalo u njihovoj poeziji. Za razliku od retkih dugih narativnih pesama (postoji samo jedan sačuvani ep, Valam Olum Delver Indijanaca), koje su, u neku ruku, bliže „svetim pričama“, indijanska poezija, uglavnom veoma sažeta, izraz je osećanja pojedinca, ma kako se ona uklapala u običajni kodeks i identitet zajednice. Indijanska se pesma uvek u pravom smislu reči peva, uz pratnju bubnja, frule ili čegrtaljke, uz nju se često i igra, a u mnogo slučajeva joj kao ornament ili podsticaj služe duga nizanja slogova bez značenja. U velikom broju plemena, ratnik je morao za života „naći“, često putem lutanja, odricanja i posta, kao i putem vizija, tri pesme: svetu pesmu, ratnu pesmu i pesmu smrti. Kada bi ih posedovao, u njima je ležala njegova moć i on ih je pevao samo u pravoj prilici; ulivale su mu hrabrost da se suoči i sa životom i sa smrću. Na sličan način, smatralo se

da isceliteljske ili natprirodna moć šamana ili vrača prvenstveno ležu u njegovoj svetoj upotrebi reči, tj. pesme. Šamanske pesme bile su često direktno vezane za okolnosti sticanja „moći“ („dara“) u odnosu na elementarne sile prirode.

Šta je sve još navodilo Indijance da pevaju pesme? Grov Dej navodi zanimljiv spisak:

„Indijanci su stvarali pesme iz mnogo razloga: da bi slavili svoje bogove i tražili njihovu pomoć u svakodnevnom životu; da bi se obratili božanstvima kroz dramske rituale prilikom svetkovina godišnjih doba ili inicijacija i drugih obreda; da bi ostvarili magijska isceljena ili pribavili natprirodnu pomoć u lovu, zemljoradnji ili gajenju konja; da bi himnama veličali bogove ili im se molili; da bi iznosili plemensku istoriju; da bi objasnili poreklo sveta; da bi podučili pravilnom ponašanju; da bi oplakali mrtve; da bi pobudili ratnička osećanja; da bi izazvali ljubav; da bi izazvali smeh; da bi ismejali takmaca ili omadijali neprijatelja; da bi veličali slavne ljude; da bi preneli lična iskustva pesnika; da bi opevali lepote prirode; da bi se hvalili sopstvenom vrednošću; da bi opisali vizije; da bi opisali ličnosti iz narodne priče; da bi umirili decu; da bi olakšali napore rada; da bi uneli veselje u plemenske igre; i, ponekad, da bi jednostavno izrazili radost i svoju duhovnost.“³⁾

Indijanska književnost je, sa svim svojim bogatstvom, nepravedno zapostavljena, i možda bi se makar malo mogla ispraviti ogromna istorijska nepravda nanescena ovim narodima kada bi se više znalo o njihovoj duhovnoj čistoti i snazi izraza, o velikoj ljubavi prema životu i prirodi odraženoj u čitavoj njihovoj kulturi, o elementarnoj ljudskosti koja nam može pomoći da shvatimo zašto se ipak takozvani primitivni čovek nikada ne bi, po svojoj slobodnoj volji, menjao sa „civilizovanim“, ma koliko ovaj poslednji bio tehnološki i materijalno superiorniji nad njim.

1. Di Braun, Sahanrite mi srce kod Ranjenog Kolena, Beograd 1983, str. 20.

2. John Neihardt, ed., Black Elk Speaks, University of Nebraska Press, 1932, str. 1.

3. A. Grove Day, The Sky Clears: Poetry of the American Indians, Lincoln: University of Nebraska, 1964, str. 4–5.

suviše uske i njihova su leđna peraja probijala blato i sekla ga na komade. Na kraju, ostalo je samo jedno vodeno biće.

„Majko kornjačo“, rekao je Maheo, „da li misliš da možeš da mi pomogneš?“

„Veoma sam stara, i veoma spora, ali pokušaću“, odgovorila je kornjača. Otplovila je do Mahea i on je gomilao blato na njena zaobljena leđa sve dok nije napravio brdo. Pod Maheovim rukama brdo je raslo, širilo se i poravnalo, sve dok se Majka kornjača više nije mogla videti.

„Neka bude tako“, rekao je Maheo još jednom. „Neka zemlja bude poznata kao naša Majka, i neka Majka koja nosi ovu zemlju bude jedino biće kome je dom ispod vode, unutar zemlje ili iznad zemlje. Jedina koja može otići bilo gde plivajući ili hodajući, kako bude htela.“

I tako bi, i tako i jeste. Majka kornjača i svi njeni potomci moraju ići veoma sporo, jer na svojim leđima nose sav teret celoga sveta i svih naroda na njemu.

Sada je postojala i zemlja, isto kao i voda, samo što je zemlja bila gola. Maheo je rekao svojoj Moći, „Naša Majka Zemlja je kao žena; treba da bude plodna. Neka počne da daje život. Pomozi mi, moja Moći.“

Kada je Maheo to rekao, izniklo je drveće i trava i postalo Majčina kosa. Sveže je postalo njen jarki ukras, a plodovi i seme bili su darovi koje je za uzvrat Zemlja nudila Maheu. Ptice su dolazile da se odmire na njenim rukama kada su umorne, i ribe su se približavale njenim stranama. Maheo je gledao Ženu Zemlju i mislio kako je ona veoma lepa, najlepša stvar koju je do sada stvorio.

Ne bi trebalo da bude sama, mislio je Maheo. Daću joj nešto od sebe, tako će znati da sam joj blizu i da je volim.

Maheo je zašao u svoj desni bok i izvadio rebro. Dunuo je u kost i lagano je položio na grudni Žene Zemlje. Kost se pokrenula i uzdrhtala, stala je uspravno i počela da hoda. Nastao je prvi čovek.

„Sâm je sa Majkom Zemljom kao što sam ja nekada bio sâm sa prazninom“, rekao je Maheo. „Ni za koga nije dobro da bude sâm.“ Onda je Maheo stvorio ženu od svog levog rebra i spustio je pored muškarca. Tada je bilo dvoje ljudi na Majki Zemlji, bila su to njena i Maheova deca. Bili su srećni zajedno i Maheo je bio srećan dok ih je gledao.

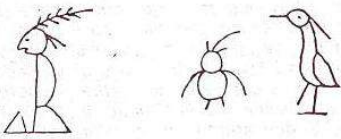
Posle godinu dana, u proleće, rodilo se prvo dete. Kako su godine prolazile bilo je još dece. Svako je otišlo svojim putem i osnovali su mnoga plemena.

Otada, s vremena na vreme, Maheo je uviđao da su njegovim ljudima koji žive na zemlji potrebne neke stvari. Tada je Maheo uz pomoć svoje Moći, stvorio životinje da čuvaju i hrane ljude. Podario im je jelena da se njime hrane i oblače, bodljikavo prase da prave ukrase, brze antilope u velikim ravninama i prerijske pse koji kopaju tunele u zemlji.

Na kraju Maheo je rekao svojoj Moći, znaš, jedna životinja može da zameni sve druge zajedno, i onda je stvorio bizona.

Maheo je još uvek sa nama. Nalazi se svuda, gleda sve ljude i sva stvorenja koja je stvorio. On je sve dobro i sav život; on je stvoritelj, čuvar i učitelj. Mi smo svi ovde zbog Mahea.

Prevela Dubravka Prendić

OMAHE

priča o postanju

Kada sam bio dečak često sam pitao svoju majku odakle je došao moj narod, ali ona nije htela da priča sve dok jednog dana nije rekla. »Ispricaću ti onu priču koja se prenosila sa kolena na koleno.«

»Na samom početku Vakon'da je stvorio Vazha'ze - muškarca, ženu i decu. Kad ih je stvorio rekao je: »Idite!« I ljudi su uzeli sve što su imali, poneli decu i krenuli prema suncu koje je zalazilo. Išli su dok nisu došli do velike vode. Kada su videli da ne mogu dalje, zaustavili su se. Ponovo je Vakon'da rekao: »Idite!« I ponovo su krenuli, i pitali su se šta će biti sa njima. Kada je trebalo da zagaze u vodu, ispod vode se pojavilo kamenje. Neko je virilo iznad površine, a drugo je bilo malo pokriveno vodom. Ljudi su hodali po ovom kamenju, idući sa kamenom na kamen dok nisu došli do zemlje. Kada su stali na suvo tlo zadužavao je vetar, voda se razbesnela i nabacala kamenje preko zemlje, i tako su nastali veliki grebeni. Stoga, kada su ušli u odrednu kolibu ljudi su se zahvalili kamenju što im je sačuvalo život, i zamolili ga da nastavi da im pomaže kako bi mogli duže da žive. Ovde na obali ljudi su se nastanili; ali ponovo je Vakon'da rekao: »Idite!« I ponovo su krenuli i išli su dok nisu naišli na ljude koji su izgledali isto kao i oni; ali pošto nisu znali da li su prijatelji ili ne, krenuli su da se tuku jedni s drugima. U sred zbrke Vakon'da je rekao: »Smirite se!« Ljudi su ga poslušali. Ispitali su jedni druge, otkrili da govore istim jezikom i sprijateljili se.

Vakon'da je podario ljudima luk, psa i zrno kukuruza. Ljudi su napravili druge lukove poput onoga koji su dobili, naučili da ih koriste za ubijanje životinja koje bi jeli i od njihove kože pravili odeću. Psi su se namnožili i koristili su ih da nose teret i za lov. Kukuruz su posadili i kada je porastao otkrili su da je dobar za jelo, i nastavili da ga seju.

Ljudi su išli dalje i došli do jezera. Ovde su Omaha našle Sveto drvo i poneli ga sa sobom. Ljudi su išli dalje i došli do reke koja se sada zove Nishu'de (Misuri). Išli su duž obale i naišli na mesto na kome su mogli da pregaze vodu. Odatle su prešli na drugu stranu i došli do reke koja se sada zove Nibta'ska (Plat). Sledili su ovu reku i ona ih je vratila do Misurija.

Ponovo su krenuli uz ovu reku i išli dok nisu stigli do reke koja se sada zove Niobrara, gde do danas živimo.

Prevela Dubravka Prendić

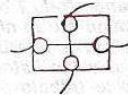
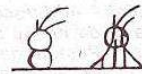
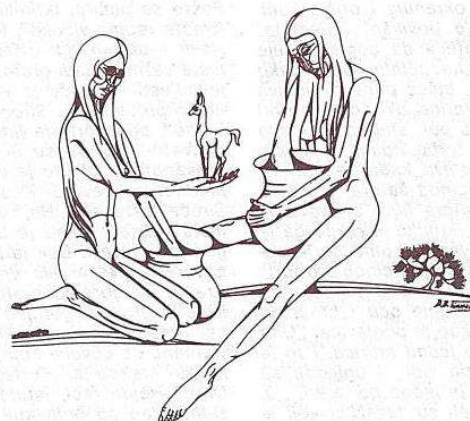
ABANAKI

poreklo kukuruza

Nekada davno, kada su stvoreni, Indijanci su živeli sami daleko, daleko jedan od drugog. Ovaj Indijanac nije znao, za vatru, i živeo je od korenja, kore drveta i oraha. Veoma mu je nedostajalo društvo. Umurio se od iskapanja korenja, izgubio apetit i nekoliko dana je ležao i sanjao na suncu; kada se probudio, pokraj sebe je ugledao nešto od čega se u prvi mah veoma uplašio. Ali kada je to progovorilo, srce, mu se obradovalo; bila je to divna mlada žena sa dugom svetlom kosom, ni malo nije ličila na Indijanku. Pozvao ju je da dođe do njega, ali ona nije htela, i kad je pokušavao da joj se približi izgledalo je kao da se udaljava; pevao joj je o svojoj usamljenosti i molio je da ga ne napušta; na kraju mu je rekla da ako sve bude radio onako kako mu kaže, uvek će je imati pored sebe. On je obećao da će je poslušati.

Odvela ga je do mesta gde je bilo mnogo suve trave i rekla mu da nađe dva potpuno suva štapa i brzo ih tare jedan o drugi. Ubrzo je izletela iskra; trava je planula, i brzo kao strela zemlja je izgorela. Onda je rekla, »Kada zađe sunce, uzmi me za kosu i vući po izgoreloj zemlji«. Njemu se to nije sviđelo, ali ona mu je rekla da će kuda god je bude vukao izniknuti nešto nalik na travu, i kada bude video njenu kosu kako izlazi između listova onda će seme biti spremno da ga on koristi. Uradio je kao što je rekla, i sve do danas, kada god vide svilu (kosu) na klipku kukuruza, Indijanci znaju da ih ona nije zaboravila.

Prevela Dubravka Prendić

ODŽIBVE

manabozo i «pakleni gnjurac»

Jednom, dok je Manabozo hodao obalom jezera, umoran i gladan, primetio je dugi uzani peščani sprud koji je zalazio duboko u vodu, i oko njega bezbrojne vodopade, pa je Manabozo odlučio da napravi pir. Sa sobom je imao samo torbicu sa čarolijama; ušao je u šumarak i obezio je o drvo, koje je smotao u svežanj, stavio je to na leđa, vratio se do obale i tu se pretvarao da polako prolazi pokraj ptica. Neki Labudovi i Patke ipak su prepoznali Manabozu, uplašili se i sklonili sa obale.

Jedan od Labudova je uzviknuo, »O! Manabozo, kuda ideš?« Na to je Manabozo odgovorio, »Idem da pevan pesme. Kao što vidiš nosim svoje pesme sa sobom.« Manabozo je onda pozvao ptice, »Dodite k meni, braćo moja, hajde da pevamo i igramo.« Ptice su pristale, vratile se na obalu i otišle nedaleko od jezera na otvoren prostor gde mogu da igraju. Manabozo je skinuo svežanj kore drveta s leđa i spustio ga na zemlju, izvadio je štapiće za pevanje i rekaopticama, »Sada, sve igrajte oko mene kako ja udaram, pevajte što glasnije možete i držite zatvorene oči. Prvoj koja ih otvori, oči će zauvek biti crvene i zapaljane.«

Manabozo je počeo da udara ritam na svežnju kore drveta, dok su ptice, zatvorenih očiju, kružile oko njega pevajući najglasnije što su mogle. Držeći ritam jednom rukom, Manbozo je iznenada zgrabio Labuda i slomio mu vrat; ali pre nego što ju je ubio, ptica je vrisnula, na šta je Manabozo rekao, »Tako je, braćo, pevajte najglasnije što možete.« Uskoro je još jedan Labud pao kao žrtva; nakon njega Guska i tako redom dok se broj ptica nije bitno smanjio. Onda je Pakleni Gnjurac otvorio oči da vidi zašto ih manje peva nego na početku, i ugledavši Manabozu i gomilu žrtava uzviknuo, »Manabozo nas ubija! Manabozo nas ubija!«, i odmah potrčao u vodu, praćen preostalimpticama.

Kako Pakleni Gnjurac nije bio dobar trkač Manabozo ga je ubrzo pretekao i rekao, »Neću da te ubijem, ali uvek ćeš imati crvene oči i sve će te ptice ismevati.« Uz to je šutnuo pticu, odvalio joj rep, i poslao je daleko u jezero, tako da do dan-danas Pakleni Gnjurac ima crvene oči i nema rep.

Prevela Dubravka Prendić

ročeta koji je plakao. Posle nekog vremena približila se Vrana. I kada joj je Siroče rekao za životinju koju je ostavio vranama da jedu, rečeno mu je da će još jedan deda (Vrana) doći da mu pomogne. Pošto je otišla Vrana, došla je Svraka. Dala je slično obećanje, i otišla. Onda je došao obećani Orao. „O deda. O deda! O deda!“ rekao je Siroče, moleći mu se. „O! Uхвати se za moja krila na ramenima, i lezi na moja leđa sa raširenim nogama. Nemoj slučajno da otvaraš oči! Leži zatvorenih očiju“, rekao je Orao. Onda je krenuo, i leteo je sa Siročetom na leđima, kružio je i kružio oko drveta dok se nije jako umorio. Onda je sleteo s vremena na vreme da se odmori, i kada bi se odmorio nastavljao bi da leti. Na kraju je ostavio Siročeta da stoji na nižim granama. Onda je došao Soko koji je uzeo Siroče na svoja leđa, pošto mu je dao uputstva slična onima koja mu je dao Orao. Soko je kružio i kružio oko drveta, leteći sve niže i niže, sletao je s vremena na vreme da se odmori i nastavljao svoj let kada se odmori. Na kraju je ostavio Siroče na nižim granama. Onda je došla Vrana koja je odvela Siroče još niže. Ali, dok je bio na Vraninim leđima, on je otvorio oči i video je kako tlo isijava žutu svetlost. Tada je ponovo legao na vrana. Vranina leđa i molio je da nastavi da mu pomaže. Otrpilik u to vreme, iznenada, došla je Svraka. Svraka je nosila Siroče sve niže, i niže, sve dok nisu stigli do zemlje. Kada su stigli dole, Svraka se srušila na zemlju; bila je iscrpljena. Kada je Siroče otišao po svoje magično odelo, otkrio je da ga je Iktinike odneo sa sobom i ostavio svoje u podnožju drveta.

Kada se Iktinike vratio kući, nosio je čarobno odelo, a ptice na njemu uopšte nisu kreštale, pa je Iktinike pretvarajući se da one hoće da krešte govorio: „Tišina! Pravite silnu buku u ušima ljudi“. Ali, kada se Siroče spustio na leđima Svrake u podnožje drveta, ptice na odelu su to znale, i pošto ih je Iktinike nosio na odelu, s vremena na vreme pravile su veliku buku. Onda je Iktinike uzviknuo: „Stvarno, tišina! Pravite silnu buku u ušima ljudi!“

Kada je Siroče tražio svoj tobolac, video je da ga je Iktinike uzeo, i umesto njega ostavio svoj tobolac sa tršćanim strelama. Kada je pogledao strele, našao je među njima i neke drvene čiji su vrhovi bili naoštreni nožem. Takođe je video i da ja Iktinike ostavio svoju odeću od kože rakuna. Siroče je bio jako nezadovoljan, ali je zgrabio strele, izvadio je drvene, i njima je ubio sve životinje o kojima je pričao svojim spasiocima. Onda je krenuo natrag u selo u odeći od kože rakuna, noseći tobolac. Kada se približio selu ptice su to znale, pa su kreštale i s vremena na vreme po malo letele. Zbog ovoga je Iktinike bio veoma ponosan, pa je naredio pticama da se utišaju.

Posle nekog vremena Siroče se vratio, i ušao je u šator. Posedeo je tamo malo, Iktinike je još uvek nosio čarobnu odeću. Najzad, Siroče mu je rekao: „Vidi, ti si navikao ovo da nosiš, pa nosi to ponovo!“ i bacio mu odeću od kože rakuna, a on je uzeo svoju. Ali kosa mu je ponovo bila strašno neuredna. Posle njegovog povratka, neko vreme se ništa naročito nije dogodilo. Siroče je naručio da mu se napravi bubanj. Rekao je svojoj ženi: „Vratio sam se odande gde sam bio veoma usamljen! Reci poštovanom čoveku (tvom ocu) da želim da svi ljudi igraju.“ I žena je to rekla ocu. Otac je naredio jednom starcu da svi ode oko, među ljude, i kaže im sve što je Siroče rekao. Tako je starac išao kroz selo kao glasnik ili vesnik govoreći: „Kaže da stvarno treba da igrate. Stvarno kaže da svi iz sela, čak i mala deca, treba da igraju.“ Siroče, njegova žena i baka ušli su u logorski krug sa bubnjem. Siroče je veoma jako zategao pojas oko struka, i rekao svojoj ženi: „Drži se čvrsto za moj pojas. Pazi da ti slučajno ne ispadne!“ Onda je rekao svojoj baki da uhvati drugi kraj pojasa, i upozorio je: „Ne ispuštaj!“

Kada su se svi ljudi sakupili u logorskom krugu, Siroče je seo u sredinu. Kada je udario po bubnju naterao je ljude da se malo uzdignu sa zemlje, i onda, ponovo spuste. Ljudi su uživali kada je udario po bubnju. Kada je udario drugi put naterao ih je da skoče još malo više. Onda je njegova baka rekla: „O, Unuče! Obično igram veoma dobro“. I nju je, kada udari u bubanj, terao da skoči i vrati se iznenada, kao što je radio i svakom drugom. Kada je udario treći put ljudi su skočili još više, i kada su se spuštali udario je u bubanj pre nego su dodirnuli tlo i naterao ih da ponovo skoče. Brzo je udario u bubanj i poslao je ljude tako visoko da se više nisu mogli videti. Kada su se spustili posle duge vremena usmrtio ih je jednog za drugim kako su ležali na zemlji. Tako je, potresom koji su izazvali udarci u bubanj, usmrtio sve ljude.

Iako su se Siročeva žena i baka dizale u vazduh pri svakom udarcu bubnja, desilo se da se samo njihove noge dižu gore, a glave i telo bili su okrenuti na dole, jer su ga one držale za pojas kao što im je naredio. Od svih ljudi samo je troje preživelo, Iktinike, poglavica i poglavica žena. Kada se poglavica spustio molio je Siročeta da ga poštedi. Ali, on je bio neumoljiv i ponovo ga je slao u vis, sve dok se nije umorio od njegovog zapomaganja. Onda ga je pustio da padne na zemlju i umre. Na sličan način usmrtio je i poglavičinu ženu. Ostao je samo Iktinike. „O, mladi brate! Dolazim k tebi i sestri moje žene. Sažali se na mene“, rekao je Iktinike. Ali, Siroče je udario po bubnju i kada je Iktinike pao na zemlju potres ga je ubio.

PREVELA Dubravka Prendić

TETONSKI SIJUKSI

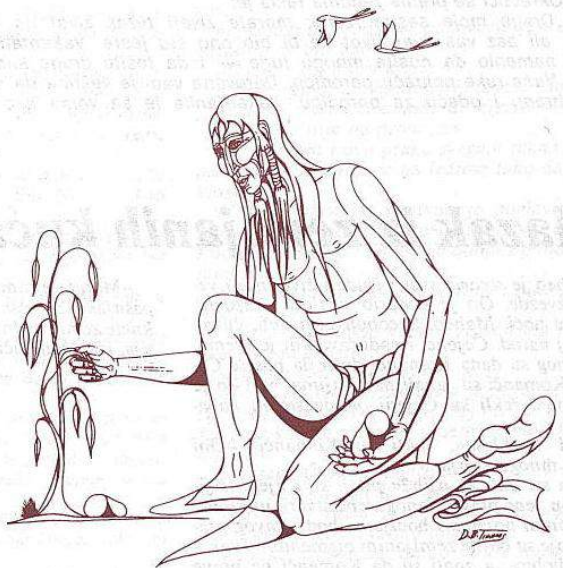
Iula teleta belog bizona

U stara vremena postojao je u plemenu Sijuksa (posebno kod njihovog ogranaka Tetona) opšti običaj da se svi sakupe najmanje jedan put u toku godine. Obično bi se okupljali negde oko sredine leta, kada sve izgleda lepo i kada se svi raduju što žive i što mogu videti prirodu u svom najlepšem ruhu — to je bilo vreme kada se održavala svečanost Sunčevog Plesa, i kada su se davali i ispunjavali zaveti. Ponekad bi se pleme okupljalo u jesen kada je divljač najснаžnija, kada sve vrste divljeg voća sazru, i kada je lišće na drveću i na biljkama najveće.

Jedan od razloga što su se ovako okupljali bio je da celo pleme ima priliku da prošlavi svoje pobede i uspehe na ratnoj stazi, i ostalu dobru sreću koja ga je pratila tokom godine dok su ogranci bili razdvojeni i dok su, u neku ruku, nastupali samostalno. Još jedan razlog bio je što su glavne poglavice i druge plemenske vođe, koji su upravljali ograncima plemena, donosili nova pravila i zakone. Na primer, ako je neki ogranak plemena imao neprilike sa nekim drugim plemenom, kao što su Vrane, celo pleme Sijuksa trebalo je da bude obavешteno. Ili, ako su neprijatelji ili neprijatelj došli na njihova lovišta, pleme treba obavestiti odmah. Na ovaj način, skupina Tetonskih Sijuksa štitila je svoju zemlju i svoja lovišta.

Posle ovih skupova različiti ogranci su se razilazili. U jednoj ovakvoj prilici ogranak Bez Lukova krenuo je prema zapadu. Išli su od mesta do mesta očekujući da nađu bizone i drugu divljač koju bi pripremili za zimske zalihe; ni na šta nisu nailazili. Sazvan je savet i izabrali su dva mladića da krenu u potragu za bizonima i drugom divljači. Krenuli su peške. Kada se više nisu mogli videti razišli su se, ali su se ponovo našli na mestu koje su ranije odredili. Dok su oni razmišljali i premišljali šta da rade, sa zapada se pojavila usamljena prilika koja im se približavala. Nije izgledala kao bizon, više je ličila na ljudsko biće nego na bilo šta drugo. Nisu mogli da shvate šta je to, ali ono se brzo približavalo. Obojica su se smatrali hrabrim, pa su zaključili da će se suočiti s čim god treba. Stajali su mirno i posmatrali pojavu vrlo pompo. Najzad, videli su da je to divna devojka. Nosila je lepu haljinu sa esama od jelenje kože, gležnjake i mokasine. Kosa joj je padala slobodno, osim sa leve strane gde je bio zakačen pramen upletene bizonske dlake. U desnoj ruci nosila je lepezu napravljenu od upletene žalfije. Na licu su joj bile iscrtane crvene okomite linije. Ne znajući šta da čine ili kažu, oklevali su i nisu joj rekli ništa.

Ona je prva progovorila: „Pleme bizona me je poslalo da posetim ljude čiji ste vi izaslanici. Izabrani ste da izvršite težak zadatak. Vi zapravo treba da pokušate da ispunite želje vašeg naroda i morate da probate da ostvarite svoj cilj. Idite kući i recite poglavici i glavešini da podignu obredni šator u središtu logorskog kruga, i da njegov ulaz i ulaz u logor okrenu u pravcu gde sunce zalazi. Neka prostru žalfiju na počasnom mestu, i pripreme mali kvadratni prostor iza vatre. Iza ovog i žalfije neka naprave neki ram ili policu. Odmah ispred police treba da postavite lobanj bizona. Imam nešto važno da dam plemenu, nešto što će mnogo uticati na njegovu buduću dobrobit. Biću u logoru oko svitanja.“

Dok je ona to govorila mladićima, jedan od njih imao je nečiste misli. Oblak se spustio s neba i progutao ga. Kada se oblak podigao od mladića ostao je samo kostur. Devojka je naredila drugom mladiću da joj okrene leđa, da se licem okrene prema logoru i krene kući. Naredila mu je da se ne okreće.

Kada je došao na domak logora mladić je počeo da trči levo-desno, što je bio dogovoreni znak za one koji se vraćaju iz traganja ili izviđanja. Ljudi u logoru spremno su očekivali znak i odmah su otpočeli pripreme da ga doprate do kuće. Ispred šatora za savetovanje, ispred ulaza, starac zadužen da predvodi svečanost nestrpljivo je očekivao mladića. Išao je na kolenima u pravcu iz koga je dolazio mladić, da bi primio njegov izveštaj. Grupa staraca išla je na kolenima za njim. Mladić je stigao do kolibe. Ljudi su bili veoma zainteresovani da saznaju šta se dogodilo sa mladićem koji se nije vratio. Napravljen je izveštaj i ljudi su ga sa oduševljenjem prihvatili. Podignut je obredni šator i pripremljeno je sve ostalo što je bilo potrebno. Telal je oglasio po celom logoru šta će se odigrati narednog jutra. Obavljene su velike pripreme za ovu priliku. Rano sledećeg jutra, u osvit zore, ljudi, žene i deca okupili su se oko obrednog šatora. Mladić koji su bili poznati po svom neokaljanom obrazu izabrani su da doprate Devojku do logora. Tačno u svitanje ona se pojavila na vidiku. Svi su bili uzbuđeni. Sve oči bile su uprte u Devojku. Ušla je polako u logor. Bila je obučena isto kao i kada se prvi put prikazala dvojici mladića, osim što je umesto lepeze od žalfije nosila lulu — u desnoj ruci bila joj je cev, a u levoj glava lule. Poglavica, koji je bio pozvan i ovlašćen da primi gosta

Bilo je to možda iste noći, možda neke od sledećih. Probudio se bistré glave i osvežen, ali veoma žedan. Pipkao je oko sebe dok nije našao tikvu s vodom. Bila je poluprazna, što znači da mora da se Bizonski Zov već budio i pio vode.

Bizonski Zov se malo okrenuo i ugledao ispred pećine parove zelenih iskri koji su okruživali njen otvor. Prvo je pomislio da su to zli duši – sove – došli po njega. Ležao je nepomično i zelene svetlosti se nisu micale. Podsećale su ga na nešto, i on se prisetio: oči kojota!

„O, braćo moja,“ rekao je Bizonski Zov i ispružio ruku, „nemojte me povrediti. Ja sam siromah i teško sam ranjen. Smilujte mi se i dopustite mi da još malo ostanem u vašoj pećini.“

Ništa se nije čulo, ali se jedan par zelenih očiju izdvojilo iz čopora i prišao mu. Velika sivocrna vučica stala je iznad Bizonskog Zova i celog ga onjušila. Onda se opružila pokraj njega, tako da je mogao da dohvati njene bradavice, i podojila ga je kao štene.

Kada je ponovo legao na krzna, majka vučica podigla je glavu i okrenula se svom narodu. Svi su prišli Bizonskom Zovu. Mudri stari vuk – izgledalo je da je on voda – njušio je i njušio zavoj od konjske kože, a zatim je počeo zubima da ga skida.

Posle toga je lizao i lizao ranjenu nogu, a ostali su vukovi naizmenično lizali ranu na grudima Bizonskog Zova. Zaspao je i kada se probudio bilo je jutro; osim njega u pećini je bila samo majka vučica. Ležala je ispružena uz njega kao pas, da bi ga grejala.

Posle toga su se vukovi još dugo brinuli o Bizonskom Zovu, sve dok se nije ponovo osetio snažnim i zdravim. I kad je već mogao da se kreće, ostao je sa vukovima. Brat mu je bio ostavio luk i strele, tako da je pošao u lov čim je mogao da hoda i da odapinja strele. Ubijao je divljač i davao je vukovima da bi im pokazao koliko je zahvalan što su mu pomogli.

Bizonski Zov ostao je u pećini na padini planine sve dok nije došlo proleće. Tada je već hodao kao snažan čovek, pa je vratio vukovima njihovu pećinu i krenuo kući.

Kiove su bili utaboreni na reci Vrha Strele i kada su videli čoveka koji je dolazio sa zapada, nisu ga prepoznali. Neki su mislili da je Uta, drugi da je Navaho, sve dok Ptica Na Glavi nije izašao iz svog šatora i ugledao ga.

„To je moj brat! Moj brat koga smo ostavili da umre! Vratio nam se!“ Potrčao je prema Bizonskom Zovu da ga pozdravi.

Kada im je Bizonski Zov ispričao šta se desilo, Kiove su bili zapanjeni. „Na–na–na.“ rekoše njegove žene, „to je čudesna stvar.“

„Stvarno je čudesno,“ rekao je Bizonski Vrač. „Vukovi su ga izlečili, a ja nisam mogao. Neka od sad nosi ime Suri Vuk i neka njegova moć bude moć vuka, koja je jaka kao moć divlje mačke, i on će postati veliki iscelitelj.“

To je od tog dana Suri Vuk i bio. Od tog vremena, Kiove poštuju šumske vukove i zovu ih braćom i sestrama.

Preveo Zoran Petković

preveo Zoran Petković

poglavica dugo koplje sin bizona

CRNA STOPALA

šta nam kazuje indijansko ime

U civilizaciji u kojoj živimo, čovek može biti drugačiji od toga kakvim se predstavlja. Ali, u socijalnoj strukturi Indijanaca to nije moguće, jer indijansko ime kazuje kakav je neko čovek: kukavica, lažov, lopov ili junak. Kada sam bio dečak, svaki je Indijanac za života nosio najmanje po tri imena. Prvo ime, koje bi dobijao po rođenju, i koje bi mu ostalo sve dok ne bi dovoljno odrastao da pode ratnom stazon, na opisan je način ukazivalo na neke okolnosti oko njegovog rođenja. Kao primer, među Crnim Stopalima imamo čoveka čije ime Zavija Usred Noći. Kada se rodio na obali reke Beli u južnoj Alberti, Indijanka koja je pomagala njegovoj majci otišla je do reke po vodu da ga opere. Kada se vratila do šatora primetila je: „Čula sam vuka kako zavija na drugoj obali reke“. „Onda“, rekla je majka, „nazvaću svoga sina Zavija Usred Noći“.

Ovo ime koje je dobio po rođenju dečak je nosio sve dok ne bi dovoljno odrastao da sâm stekne novo; ali uvek kada bi odrastao dovoljno da se igra sa drugom decom, njegovi drugari u igri nadenući bi mu ime po kojem je bio poznat među njima, bez obzira na to kako su ga zvali roditelji. Često ovo ime ne bi bilo baš laskavo; mi indijanski dečaci voleli smo da izaberemo neku upečatljivu manju na kojoj bi zasnovali imena naših drugova – kao Krive Noge, Ludi Pas, Krivi Nos, Loš Dečko ili Vučji Rep. Ima primera gde su ovi dečaci nadimci bili toliko karakteristični za dečaka da su zamenjivali ime koje je dobio po rođenju i ostajali mu kroz ceo život, ako nije mogao da stekne bolje ime na ratnoj stazi.

Ali prvo ime Indijanac je sticao u ovom poslednjem slučaju: kada bi odrastao dovoljno da ode u svoju prvu borbu protiv neprijatelja. Njegovo doživotno ime zavisilo je od toga kako bi se pokazao u svojoj prvoj bitci. Kada bi se vratio sa ratne staze, celo pleme bi se okupilo da prisustvuje ceremoniji u kojoj bi mu poglavica davao plemensko ime. Ako bi se dobro pokazao, dobijao je dobro ime, kao: Koristi – obe – ruke, Bizon Koji Juriša, Ubica Šestorice, Jak Na Udarcu, Teško Koplje ili Mnogo Poglavica. Ali ako se loše pokazao, njegovo ime bi moglo biti: Ludi Vuk, Čovek Koji Se Plaši Konja ili Starica Koja Puši. Stoga, ime Indijanaca govori o njegovim podvizima ili o tome kakav je on čovek.

Ali čoveku je dato mnogo prilika da stekne bolje ime tokom vremena. Ako bi se u nekoj od narednih bitaka izuzetno junački borio protiv neprijatelja, davano mu je bolje ime. Neki od naših velikih ratnika imali su i po dvanaest imena – sve dobra imena, i svako bolje od prethodnog. Bez obzira na to koliko mu je imena dato, sva prethodna takođe su mu pripadala, i niko drugi nije mogao da ih prisvoji. Ta imena su mu pripadala kao da ih je zakonom zaštitio; čak ni on sam nije mogao da ih otuđi. Indijanska imena davala je pleme, ne porodica, i niko nije mogao dati svoje ime čak ni sopstvenom sinu, ukoliko to od njega ne bi tražili pleme i poglavica zbog nekog značajnog podviga koji je njegov sin izveo. Znam za samo tri ili četiri slučaja kada se ovo dogodilo, i to je najveća počast koja se mogla nekom ukazati – čast da se dobije očevo ime. U moje vreme svaki je sin morao steći sam svoje ime.

To je razlog zbog koga vam ni jedan stari Indijanac nikad neće reći svoje ime. Ako ga pitate on će se okrenuti nekeke sa strane i klimnuti mu glavom da vam ga on kaže. Razlog tome je što je on suviše skroman da bi se hvalio svojim junaštvom na ratnoj stazi. Njegova imena su kao odlikovanja u vojsci belog čoveka, i Indijanac ima izvestan otpor prema isticanju svoje hrabrosti izgovaranjem sopstvenog imena u javnosti.

Među Indijancima postoje izvesna „Poglavarska imena“ koja su njihovi prvobitni nosioci toliko proslavili da im pleme nikada ne dozvoljava da se ugase. Ova imena se ponavljaju u narednim generacijama i posle nekog vremena postaju dinastička imena, kao Ptolomej u egipatskoj lozi vladara. Jedno od njihovih imena „Poglavica Sin Bizona“ je dinastičko ime i titula kod Krvne Skupine Crnih Stopala, koja živi u Kardstonu u Alberti. Prvobitni Poglavica Sin Bizona ubijen je u bitci, na teritoriji današnje Montane, pre više od osamdeset godina; pre mnogo godina kada sam postao poglavica ove skupine njegovo ime je oživljeno i čuva ga sadašnji nosioc titule – zahvaljujući našim ratnim poglavcima Planinskom Konju i Teškome Štitu, i misionaru, svešteniku S. Middeltonu.

Ja imam još četiri imena: Noćni Putni, Pegavo Tele, Čuvar Vatre i Dugo Koplje. Od ova četiri ja najviše cenim Pegavo Tele jer mi ga je dala moja maćeha, Pegavo Tele, žena Neba Koje Odklekuje, oca poznatog indijanskog odmetnika, Svemoćnog Glasa, čija je usamljenička bitka protiv Kraljevske Severozapadne Konjičke Policije postala značajna stranica istorije severozapada. Ova divna žena, Pegavo Tele, kćer proslavljenog Poglavice Jedna Strela – koja je ostala uz svog opkoljenog sina brodeći ga kroz kišu metaka, još uvek živi (1928.) u indijanskom rezervatu Jedna Strela na Jezeru Patki u Saskačevanu. Smatram da je njeno ime isto toliko slavno kao i imena velikih ratnika, i zato ga cenim, kao i njeno majčinstvo.

Prevela Dubravka Prendić

Žena je trčala i trčala, čula je tutnjavu njegovih koraka iza sebe. U jednom trenutku okrenula je glavu i pogledala. Jurio ju je veliki grizli, a ne čovek.

„Uhvatiću vas i poješću vas oboje“, zapretio je.

Žena je trčala na istok i odjednom je ugledala malo uzvišene ispred sebe. Nije bilo veliko, ali i to je bilo bolje nego ništa. Otrčala je do vrha.

„O Maheo, Vrhovno Biće“, zaplakala je. „pomozi mi, pomoz mi!“

Maheo je pogledao na dole, video je i sažalio se na nju. Brdašce je počelo da raste u visinu, noseći ženu i dečaka na sebi. Kada je medved stigao i video šta se događa, bio je veoma ljut.

„Uhvatiću ja vas ipak!“ zagrmio je i počeo kandžama da rije po padini brežuljak. pokušavajući da nade oslonac da bi se popeo. Međutim, brežuljak je nastavio da raste sve dok se nije pretvorio u veliki breg od peščara, a medvedu nije preostalo ništa no da besni u njegovom podnožju. Te noći, Maheo je poslao ženinog oca da dođe i odvede je kući, gde će ona i njeno dete biti bezbedni.

Danas, ako odete do Medvedeg Brega, još uvek ćete videti otiske kandži koje je medved ostavio kada je pokušavao da se popne i, ako svetlost dobro pada, videćete i tragove mokasina koje su žena i dečak ostavili u podnožju. To je jedno od mesta u staroj zemlji Čajena na koje žene mogu otići u potrazi za moći.

KIOVE

zima kada su padale zvezde

Možete videti da na ovoj slici ima mnogo, mnogo zvezda. Ja tada još nisam bio rođen, ali je moja majka bila devojka, videla je kako zvezde padaju s neba i to nije nikada zaboravila. Često nam je pričala o tome.

Zimski logor bio je te godine kod Velikog Zavoja reke Vašita. Pripadali smo skupini Vapita i, iako smo dolazili na to mesto kasnije, kada se održavala Igra Sunca i kada je bilo bezbedno, tamo više nikada nismo podigli zimski logor.

Bila je to blaga zima. Nije bilo velikog snega, samo bi se ujutru po tlu nahvatao mraz. Čak se i na topolama zadržalo nešto lišća, a hrastovi su naravno bili prekriveni suvim lišćem koje neće opasti sve do proleća.

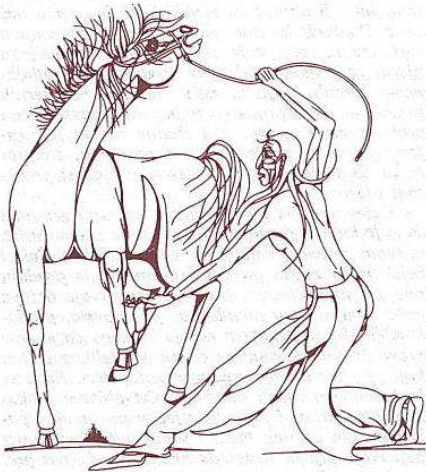
Logor je bio na bezbednom mestu. Bilo je vode na sve tri strane zavoja, a podigli smo od šiblja zaklone protiv vetra oko šatora. Deca su se igrala i pomagala oko skrdživanja konja, a žene su kuvale i pravile mokasine i odeću svih vrsta. Muškarci su stalno išli u lov. Imali smo mnogo hrane u to vreme, a ne kao u danima gladi koji će uslediti.

Jedno več, jedan je čovek izašao iz šatora svoje žene. Možda je imao neki razlog – možda je samo želeo da baci pogled napolje – ne znam. Ma kako bilo, odjednom je povikao iz sveg glasa: »Zvezde padaju! Čitavo nebo pada!«

Ljudi su istražali iz svojih šatora, svi su bili uzbuđeni i vikali su: »Šta se to događa? Šta to kažeš? Da li je ovo kraj sveta?« Niko nije znao šta da kaže ili učini.

U logoru su se nalazili i dvojica ljudi koji su bili čuvari dva od onih čudotvornih isceliteljskih predačkih zavežljaja koji štite sve Kiove. Otrčali su do šatora svojih žena i doneli zavežljaje. Svi su im se molili, ali su zvezde jednostavno nastavile da padaju. Padale su i padale, svake noći, tokom mnogih noći. Izgledalo je nemoguće da je ijedna zvezda ostala na nebu. Tek, odjednom je stiglo proleće i zvezde su prestale da padaju.

Kao što sam rekao, to nisam sam doživeo, ali moja je majka bila tamo, videla je i ispričala mi. Na leto, kada su se starci sastali da bi pričali o onome što se zbilo i zaželeli da naslikaju nešto važno, načinili su sliku zvezda koje padaju. Pogledali su u prošlost i videli da je dve godine ranije grupa ratnika napala konvoj kola koji je išao na zapad, na reci Arkansas, u oblasti koju nazivate Kanzas. Ubili su terače zaprega i pokupili stvari. Među njima su bile i vreće pune srebrnog novca. Kiove nisu znali šta da čine s novcem, pa su neki pobacali svoj deo, pošto je novac bio težak, ali su neki svoj deo doneli kući i, kada su došli meksički trgovci, trampili se s njima.

Starci su zaključili da su zvezde koje su padale bile kazna Amerikanaca za taj napad. Tek su mnogo, mnogo kasnije saznali da Amerikanci nisu naterali zvezde da padaju i da su se uplašili isto kao i Kiove kada su ih videli.

Sledeće godine, ili je to možda bilo još godinu dana kasnije, veliki se logor obrazovao kod Kraja Planina, zapadno od Vičita Planina. U toku su bile pripreme za Igru Sunca, pa je narod pristizao i pristizao.

I onda, tačno u podne, kada su se ljudi spremali da jedu, počelo je da se smrkava. Bilo je sve mračnije i mračnije – baš kao u ponoć. Svi su se ponovo uplašili.

»Sunce umire!« vikali su. »Zmija je izašla ispod sveta i proždire Sunce! Šta da činimo? Šta da činimo?«

U logoru je bio i jedan veoma moćan šaman. Njegova mčc poticala je od risa, a to je najveća mčc. Istrčao je, pošto je islikao telo najbolje što je mogao u mraku i zatresao svoju čegrtaljku i zapevao i zaigrao, vrišteći kao ris, kao da leči bolesnika.

Uskoro se na nebu pojavio srp svetlosti, poput vrha nokta. Šaman je igrao i pevao žesče i žesče, a svetlost se pojavljivala sve više i više, sve dok se na nebu nije ukazalo čitavo Sunce. Svet je nanovo oživeo. Ptice su izašle iz svojih gnezda i zapevale, mladići i devojke su se smežali, a majke su se vratile pripremanju obeda.

Sav je narod ukazivao počast šamanu i darovao ga. Niko nije znao šta je nateralo Sunce da nestane, ali su svi znali ko ga je dozovao natrag da bi se Igra Sunca, kao uvek do tada, mogla održati i te godine.

preveo Zoran Petković

crveni mundir

Crveni Mundir, jedan od najvećih indijanskih govornika, rođen je 1752. godine. Njegovo indijansko ime bilo je Sagojevata. „Održava ih Budne“. Njegovo englesko ime poteklo je od britanskog mundira koji je uvek nosio. Bio je dugo godina vrhovni poglavica Seneka kao i glavna ličnost u savezu Pet Naroda, iako se nije posebno isticao u borbi. Na pitanje jednog belca o toke koje je ratne uspehe postigao za Seneke, jednostavno je odgovorio: „Ja sam govornik! Rođen sam kao govornik!“ Iako je na Seneke vršen pritisak da prihvate hrišćanstvo i način života belih Amerikanaca, pa je čak i žena Crvenog Mundira prešla u hrišćansku veru, on je do kraja ostao dosledan u svojoj borbi za očuvanje zemlje Seneka, njihove vere i načina života. Izabrali smo više njegovih govora, stoga što sjedinjuju, i u tematici, i u načinu izražavanja, ono što je najosobnije u čitavom sačuvanom indijanskom govorništvu.

preveo Zoran Petković

crveni mundir

SENEKE

odgovor misionaru kramu

(...)

Brate, čuj šta imamo da kažemo. Postojalo je vreme kada je našim pradedovima pripadalo ovo veliko ostrvo. Njihova su se sedišta prostirala od izlazećeg do zalazećeg Sunca. Veliki Duh je stvorio ovu zemlju za Indijance. Stvorio je bizna, jelena i druge životinje da bi imali hrane. Stvorio je medveda i dabra. Njihove su nam kože služile kao odeća. Rasprosto je životinje svuda po zemlji i naučio nas da ih hvatamo. Učinio je da kukuruz rađa da bismo imali hleba. Sve je to učinio za svoju crvenu decu jer ih je voleo. Kada su se javljale nesuglasice oko lovišta, obično su se rešavale bez mnogo krvoprolića. Ali, zli nas je dan zadesio. Vaši su pradedovi prešli veliku vodu i iskricali se ona ovo ostrvo. Došli su u malom broju. Naišli su na prijatelje, a ne na neprijatelje. Rekli su nam da su pobegli iz svoje zemlje zbog straha od zlih ljudi i da su ovde došli da bi slobodno mogli da poštuju svoju religiju. Zatražili su malo mesta da sednu. Smilovali smo im se; dali smo im što su tražili i seli su među nas. Dali smo im, kukuruza i mesa; zauzvrat, dali su nam otrov.

Beli je narod, brate, bio našao našu zemlju. Proneo se glas o tome i još je belaca došlo među nas. Ipak, nismo ih se plašili. Smatrali smo ih prijateljima. Nazivali su nas braćom. Verovali smo im i dali im veće sedišta. Vremenom, njihov je broj znatno porastao. Želeli su još zemljišta; želeli su našu zemlju. Oči su nam se otvorile i duhovi su nam se uznemirili. Došlo je do rata. Indijanci su najmljniji da se bore protiv Indijanaca i mnogo je naših ljudi stradalo. Doneli su i žestoko piće među nas. Bilo je jako i moćno i pokosilo je hiljade.

Brate, naša su sedišta nekada bila velika, a vaša mala. Vi ste sada postali veliki narod, a mi jedva da imamo mesta gde da raširimo svoje prostirke. Uzeli ste našu zemlju, ali niste zadovoljni, želite da nam nametnete svoju religiju.

Brate, nastavi da slušaš. Kažeš da si poslata nas podučiš kako da poštujemo Veliki

Duh na način koji njemu odgovara, kao i da nas, ako ne prihvatimo religiju koju vi belci propovedate, čeka nesreća. Kažeš da ste vi u pravu, a da smo mi izgubljeni. Kako da mi znamo da je to istina? Vidimo da je vaša religija zapisana u knjizi. Ako je ona namenjena nama isto kao i vama, zašto onda Veliki Duh nije dao nama, i ne samo nama, već zašto nije podario i našim pradedovima saznanje o toj knjizi i način da je pravilno razumemo? Jedino znamo ono što nam vi kažete o njoj. Kako da znamo kada da verujemo, kada nas je beli narod toliko puta prevario?

Brate, kažeš da postoji samo jedan način da se poštuje i služi Veliki Duh. Ako postoji samo jedna religija, zašto se vi belci toliko sporite oko nje? Zašto se svi ne složite, kada svi možete da čitate knjigu?

Brate, mi ne razumemo te stvari. Rečeno nam je da su vaša religiju primili vaši pradedovi i da se prenosila sa kolena na koleno. Mi takođe imamo religiju, koja je data našim pradedovima i koja se prenosila sve do nas, njihove dece. Mi verujemo u nju. Ona nas uči da budemo zahvalni za sve dobro šta nas zadesi; da se volimo međusobno i stojimo zajedno. Mi se nikada ne svadamo oko religije.

Brate, Veliki Duh nas je sve stvorio, ali je napravio velike razlike između svoje bele i crvene dece. Dao nam je različitu boju kože i različite običaje. Vama je podario veštine. Nama nije otvorio oči za njih. Mi znamo da je sve to istina. Pošto je napravio toliko razlika između nas u drugim stvarima, zašto ne bismo mogli da zaključimo da nam je podario drugačiju religiju, koju možemo razumeti? Veliki Duh pravilno dela. On zna šta je najbolje za njegovu decu; mi smo zadovoljni.

Brate, mi ne želimo da uništimo vašu religiju, ili da vam je oduzmemo. Mi jedino želimo da poštujemo svoju.

(...)

preveo Zoran Petković

crveni mundir

SENEKE

odgovor predstavniku vlade

Brate, ustajem da bih se zahvalio u ime ovog naroda i da bih uputio pozdrave našim starim prijateljima – ukoliko ih uopšte imamo – zbog dobre namere koju su imali da nas podučavaju vašoj religiji. Recite im da čemo dobro razmotriti to pitanje. Dobro smo izvagali vašu nastojanja i smatramo da vaš uspeh ne ispunjava naša očekivanja. Umesto sretnih posledica koje ste nam toliko dugo obećavali, uvođenje vaše religije nas je do sada samo činilo neprilagođenim i jadni. Ođveli ste neke naše mlade ljude u vaše škole. Obrazovali ste ih i podučili vašoj veri. Kada su se vratili među svoje rođake i narod, nisu bili ni belci, ni Indijanci. Veštine koje su naučili nisu prilagođene lovu i ne odgovaraju našim običajima. Oni su naučili stvari koje su nam nepotrebne. Počeli su da osećaju veštačke potrebe, koje nikada nisu padale na pamet njihovoj braći. Primili su, u velikim gradovima, seme poroka koji su bili nepoznati u šumi. Postali su obeshabreni i uznureni – Indijanci ih preziru, belci ih zapostavljaju, nisu od koristi ni jednim ni drugima – manje su poštjeni od ovih prvih, a možda čak i pokvareniji od ovih drugih.

Brate, rečeno nam je da su ovi prvi pokušaji propali zbog lošeg pristupa i pozvani smo da pokušamo ponovo, da pošaljemo druge naše mladiće u druge škole, gde će ih podučavati drugi učitelji. Brate, ishod je uvek bio potpuno isti. Verujemo da je pogrešno da i dalje pokušavate da širite vašu veru među nama, ili da uvodite vaše veštine, ponašanje, navike i osećanja. Verujemo da je pogrešno da vas podržavamo u tome. Verujemo da je Veliki Duh stvorio belce i Indijance, ali u različite svrhe.

Brate, Veliki Duh se ljuti zbog pokušaja da se sledi vaš primer – vidite da ne blagosilja i krnuše vaše napore. Ali, brate, s druge strane znamo da Velikog Duha raduje što sledimo tradicije i

običaje naših pradedova — čineći tako, dobili smo njegov blagoslov — dobili smo snagu i istrajnost za lov. Veliki Duh podario je izobilje — kada smo gladni, šuma je puna divljači — kada smo žedni, utoljujemo svoju žeđ na bistrim potocima i izvorima koji nas okružuju.

Kada smo umorni, lišće s drveća je naš krevet — odlazimo na počinak spokojni — ustajemo sa zahvalnošću prema Velikom Duhu. Obnovljene snage u udovima, sa moćnom radošću u srcu, osećamo se blaženim i srećnim. Nema ni raskoši, ni poroka, ni svada oko titula, ni gramzivosti da uzdrmaju temelje našeg društva ili naruše mir i sreću. Znamo da je Veliki Duh zadovoljniji svojom crvenom decom nego belom, jer je stotruko bio izdašniji prema nama nego prema vama.

Možda ste, brate, u pravu što se tiče vaše religije — možda je ona posebno prilagođena vama, kakvi jeste. Kažete da ste uništili Sina Velikog Duha. Možda je to zasluženi uzrok svih vaših muka i nedaća. Ali, braćo, nemojmo zaboraviti da mi nismo učestvovali u tom ubistvu. Mi ga se odričemo — mi volimo Veliki Duh — i nikada ništa nismo imali sa tako nepravednim, bezobzirnim zločinom, stoga se on i dalje smeši na nas i daruje nam mir, radost i izobilje.

Brate, mi vas sažaljevamo — želimo da prenesete našim dobrim prijateljima naše najbolje želje. Obavesti ih da smo spremni, iz samilosti prema njima, da im pošaljemo misionare da ih poduče našoj religiji, navikama i običajima. Želeli bismo da budu srećni kao mi i jamčimo im da će, ukoliko slede naš primer, biti mnogo, stvarno mnogo srećniji no što su sad. Mi ne možemo prihvatiti vašu religiju, ona nas razdvaja i čini nesretnim — ali ako vi prihvatite našu, verujemo da ćete biti srećniji i bliži Velikom Duhu. Ovdje (pokazujući prstom na nekoliko belaca koji su zarobljeni kao deca i odrasli među Indijancima), ovdje, brate (sa velikim uzbuđenjem i pobeđonosno), imate živi dokaz pred očima. Ovi su mladići stasali kod nas. Zadovoljni su i srećni. Ništa ih ne bi moglo navesti da napuste svoje radosti i prihvate vaše — isuviše su svesni preimućstva naše zajednice i svih zala vaše. Ipak, pošto gajimo dobru volju prema vama, obradovalo bi nas kad bismo čuli da ste odbacili svoju veru, koja unosi toliko razdora i nespokojstva među vas, i umesto nje počeli da sledite našu.

(...)

Preveo Zoran Petković

veliki jelen

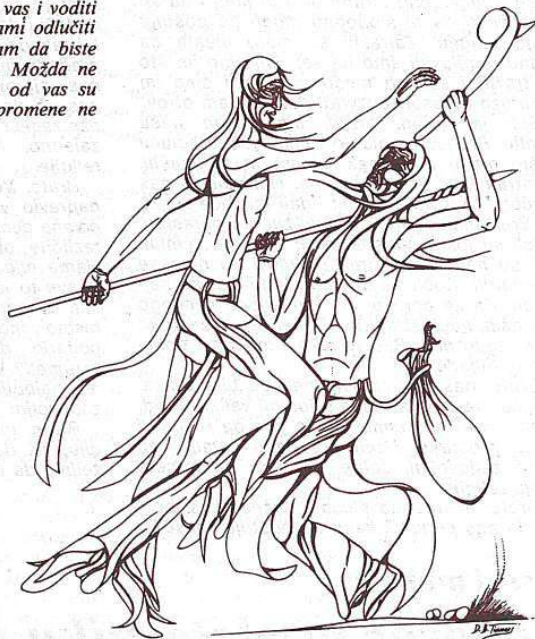
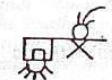
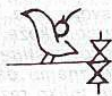
predskazanje velikog jelena

Moje poglavice, ratnici i mladići, upravo sam se vratio sa puta u daleku zemlju u pravcu izlazećeg Sunca, gde sam video mnoge čudnovate stvari. Donosim vam vesti koje mi rastužuju srce. Nadolazi velika poplava koja će uskoro stići i do nas i savetujem vam da se pripremite za nju. Uskoro će sve životinje koje nam je Vakonda podario za opstanak nestati pod tom bujicom da se nikada više ne vrate i život će vam biti jako težak. Pogledajte me; vidite koliko sam star; bliži sam groba. Ne mogu se više brinuti za vas i voditi vas kao kad sam bio mladi. Morate sami odlučiti šta je najbolje za vas. Ovo vam pričam da biste se pripremili za promene koje dolaze. Možda ne razumete značenje mojih reči. Mnogi od vas su stari, kao i ja, i možda ćemo dok promene ne

stignu mirno ležati u našim grobovima, ali će ovi mladi ljudi ostati da pate. Obracajte se jedan drugom s blagošću; učinite sve što možete da pomognete jedan drugom, čak i u nedaćama koje će doneti nadolazeća bujica. Narode moj, to je sve što imam da kažem. Zapamtite ove reči i kada dođe vreme, mislite na to što sam vam rekao.

Preveo Zoran Petković

OMAHE

VAMPANOAGO

metakometovo proročanstvo

Braćo — vidite ovu prostranu zemlju pred nama, koju je Veliki Duh podario našim očevima i nama; vidite bizone i jelene od kojih danas živimo. Braćo — vidite ove male, naše žene i decu, koji od nas zavise za hranu i odeću; a sada vidite i neprijatelje pred nama; vidite koliko su postali bezobzirni i drski; vidite da su svi naši drevni običaji odbačeni, da su svi sporazumi koje smo sklopili i mi i naši očevi pogaženi i da smo svi mi poniženi; vidite da se vatre naših saveta skrnave, kao i svi drevni običaji naših očeva; vidite kako nam pred našim očima ubijaju braću i njihove duše nas plačući pozivaju na osvetu.

Braćo, ovi će ljudi iz nepoznatog sveta poseći naše voćnjake, uništiti naša lovišta i plodnu zemlju i oterati nas i našu decu sa grobova naših očeva i naših vatri saveta, a naše će žene i decu odvesti u ropstvo.

preveo Zoran Petković

crveni mundir

seneke

odgovor guverneru ogdenu

Upoznali smo vas prvo kao krhku biljku kojoj je bilo potrebno malo zemlje da bi rasla. Dali smo vam je — i kasnije, kada smo mogli da vas zgazimo, zalivali smo vas i štitali — i sada ste izrasli u moćno drvo, čiji vrh dotiče oblake i čije grane nadkriljuju čitavu zemlju; dok smo mi, koji smo nekada bili visoki bor u šumi, postali krhka biljka i potrebna nam je vaša zaštita.

Kada ste došli ovdje, držali ste se naših skuta i nazivali nas očevima. Uzeli smo vas za ruku i zvali vas braćom. Porasli ste i postali veći od nas i ne možemo više dohvatiti vašu ruku, ali želimo da se držimo vaših skuta i budemo vaša deca.

Ne tako davno, podigli ste ratnu sekiru protiv onoga koji je nekad bio naš veliki Otac s one strane velike vode. Zvali ste nas da podemo u rat s vama. Nije to bila naša svada. Nismo znali da li ste u pravu. Nismo pravili pitanje, nismo se brinuli: bilo nam je dovoljno što ste naša braća. Pošli smo sa vama u boj. Borili smo se i prolivali svoju krv za vas: a sada (pokazujući sa velikim uzbuđenjem na nekoliko Indijanaca koji su bili ranjeni u ratu) imate li obraza da tvrdite da te je poslao naš Otac Predsednik, dok gleda kako nam nanovo curi krv iz rana koje smo zadobili ratujući za njega, sa zadatkom da nas privoliš da se odrekemo jadnih ostataka naših nekada neizmernih poseda — ili da prodamo rodno mesto naše dece i grobove naših očeva. Ne! Radije no da poverujemo da te je poslao sa tom porukom, smatraćemo da si ukrao svoja ovlašćenja i da si prevratan i lažov.

Kažeš nam da polažeš pravo na našu zemlju i da si je kupio od svoje države. Mi ne znamo ništa o tvom pravu i smatramo ga ništavnim. Čak i belci imaju zakon po kome ne mogu da prodaju ono što nije njihovo. Kako je onda tvoja država našu zemlju, koju nikada nismo posedovala, prodala tebi? Mi imamo pravo na nju i znamo da je naše pravo čvrsto, jer smo ga dobili od Velikog Duha, koji ga je dao nama, svojoj crvenoj deci. Kada se budeš mogao uspeti tamo gde On obitava (pokazujući na nebo) i pribaviti njegov pristanak i pokazati nam ga, tek tada, i samo tada ćemo priznati tvoje pravo. Kažeš da nisi došao da nas prevariš za našu zemlju, već da je kupiš. Ko ti je rekao da imamo zemlje na prodaju? To od nas nikada nisi čuo.

Zar ti nisam rekao, poslednji put kada smo se susreli, da dok Crveni Mundir živi nećeš dobiti više zemlje od Indijanaca? Kako onda, kada ga vidiš živog i jačog (udarajući se snažno rukom u prsa) misliš da ga načiniš lažovom?

Preveo Zoran Petković

OGLALA SIJUKSI

poglavica luter uspravni medved

kada je nastao divlji zapad

Mi nismo smatrali da su beskrajne ravnice, divne valovite planine i zavojite reke sa svojim isprepletenim rastinjem „divlji“. Jedino je za belog čoveka priroda bila „divljina“ i jedino je on smatrao da je zemlja „zatrovana“ „divima“ i životinjama i „divljacima“. Mi smo je smatrali pitomom. Zemlja je bila izdašna i okruživali su nas darovi Velike Tajne. Tek kada je dlakavi čovek sa istoka došao i sa surovom mahnošću počeo da gomila nepravdu za nepravdom prema nama i našim voljenim porodicama, postala je „divlja“ za nas. Kada su i same šumske životinje počele da beže pred njim, tada je za nas zapravo nastao „Divlji Zapad“.

preveo Zoran Petković

crni soko

SAUKI

oproštaj crnog sokola

Zarobili ste me zajedno sa svim mojim ratnicima. Veoma sam žalostan, jer sam očekivao, ako ne da vas pobedim makar da izdržim mnogo duže i zadam vam još mnogo muka pre no što se predam. Pokušavao sam sve vreme da vas uvučem u zasedu, ali vaš poslednji general poznaje indijanski način ratovanja. Prvi nije bio toliko mudar. Kada sam video da vas ne mogu pobediti indijanskom borbom, odlučio sam da krenem na vas i borim se s vama licem u lice. Borio sam se predano, ali su vaše puške dobro ciljale. Meci su leteli kao ptice po zraku i zviždali pokraj naših ušiju kao vetar kroz drveće u zimu. Moji su ratnici padali pored mene; počelo je da izgleda beznadežno. Video sam kako stiže dan moje zle kobi. Bledo sunce diglo se iznad nas ujutru, a uveče je potonulo u tamni oblak, i izgledalo je kao vatrena lopta. To je bilo poslednje sunce koje je zasijalo na Crnog Sokola. Njegovo je srce mrtvo, više ne udara snažno u njegovim grudima. On je sada zarobljenik belih ljudi; nek čine s njim što god žele. On može podneti mučenje i ne boji se smrti. On nije kukavica. Crni Soko je Indijanac.

On nije učinio ništa čega bi se jedan Indijanac stideo. Borio se za svoj narod, za žene i decu, protiv belaca koji su godinu za godinom dolazili da ih varaju i otimaju im zemlju. Vi znate koji je razlog zašto mi ratujemo. Znamo ga svi beli ljudi. Trebalo bi da se stide zbog njega. Belci preziru Indijance i teraju ih sa njihovih ognjišta. Ali, Indijanci nisu prevrtljivi. Belci loše govore o Indijancu i gledaju na njega sa nipoštaštvanjem. Ali, Indijanac ne govori laži; Indijanci ne krađu.

Indijanac koji bi bio loš kao što su belci ne bi mogao da živi u našem narodu; bio bi ubijen i pojeli bi ga vukovi. Belci su loši učitelji; s lažnim izrazom na licu trguju lažnim postupcima; osmehuju se jadnom Indijancu da bi ga prevarili; rukuju se s Indijancem da bi stekli njihovo poverenje, da bi ih napili, izradili i upropastili im žene. Rekli smo im da nas ostave na miru i da se drže podalje od nas; međutim, pratili su nas i zaposeli naše staze, sklopčali su se usred nas poput zmije. Svojim su nas dodirali otrovali. Nismo bili bezbedni. Živeli smo okruženi opasnošću. Počeli smo da bivamo kao oni, licemeri i lažovi, preljubnici, lenštine koje samo pričaju a ništa ne rade.

Podigli smo poglede ka Velikom Duhu. Obratili smo se našem velikom ocu. Dobili smo podršku. Njegov nam je veliki savet podario pravične reči i velike nade; ipak, nismo uslišeni. Sve je bilo sve gore. Nije bilo jelenâ u šumi. Oposum i dabar su pobegli; potoci su počeli da presušuju, a naše žene i deca gladovali su jer nije bilo dovoljno hrane; sazvali smo veliki savet i zapalili veliku vatru. Pojavio se duh naših očeva i rekao nam da se osvetimo za nepravdu ili da umremo. Svi smo govorili pred vatrom saveta. Bilo je toplo i prijatno. Zapevali smo ratnu pesmu i iskopali tomahavk; noževi su nam bili spremni i srce Crnog Sokola bubnjalo je u grudima kada je poveo svoje ratnike u boj. On je zadovoljan. Otići će u svet duhova spokojan. Učinio je što je trebalo. Njegov će ga otac tamo susresti, i pohvaliti ga.

Crni Soko je pravi Indijanac, ispod časti mu je da plače kao žena. On oseća za svoju ženu i decu, za svoje prijatelje. Ali, svejedno mu je za sebe. On se brine za svoj narod i za Indijance. Oni će morati da pate. On oplakuje njihovu sudbinu. Belci ne skalpiraju glavu, ali čine nešto još gore — truju srce; pored njih ne može ostati čisto. Njegovi saplemenici neće biti skalpirani, ali će za nekoliko godina postati kao belci, neće se moći imati poverenja u njih i biće potrebno, kao i u belčkim naseljima, skoro isto toliko policije i ljudi da se brinu o njima i održavanju reda.

Zbogom, narode moj! Crni Soko pokušao je da te spase i osveti tvoje nedaće. Okusio je krv belaca. Zarobljen je i njegov je put presečen. Ne može više ništa da učini. Blizu je kraj. Sunce zalazi i on više neće ustati. Zbogom, Crni Sokole.

preveo Zoran Petković

kočiz

APAČI

zašto devica marija nikada nije ušla u vigvame apača?

Sunce me je peklo po glavi i osećao sam se kao usred vatre; krv mi je plamtela, ali sada samo došao u ovu dolinu, pio sam ovu vodu, oprašao se u njoj i ohladila me je. Sada kada sam hladan, prilazim vam otvorenih ruku da bih živeo u miru s vama. Govorim bez uvijanja i ne želim da prevarim nikoga, niti da budem prevaren. Želim pravedan, čvrst i dugotrajan mir. Kada je bog stvorio svet, dao je jedan deo belom čoveku, a drugi deo Apačima. Zašto je bilo tako? Zašto su se susreli? Sada kada govorim, obradovaće se Sunce, Mesec, Zemlja, vazduh, voda, ptice i životinje, čak i nerodena deca, kada čuju moje reči. Belci su me dugo tražili. Ovde sam! Šta žele? Dugo su me tražili; zašto sam im toliko važan? Ako toliko vredim, zašto ne označavaju tlo gde kročim i gledaju gde plijem; kojoti vršljaju noću da bi pljačkali i ubijali; ne mogu ih videti; nisam bog. Više nisam poglavica svih Apača. Nisam više bogat; sada sam siromašan čovek. Svet nije bio oduvek ovakav. Ne mogu zapovedati životinjama; kada bih pokušao, ne bi me slušale. Bog nas je stvorio različitim od vas; rođeni smo kao životinje, u suvoj travi, a ne u krevetu kao vi. Zato i činimo kao životinje, idemo po noći i pljačkamo i krademo. Kada bih imao ono što vi imate, ne bih

radio tako, jer ne bih imao razloga. Ima Indijanaca koji idu unaokolo ubijajući i pljačkajući. Ja ne zapovedam njima. Inače, ne bi se tako ponašali. Moji su ratnici pobijeni u Sonori. Došao sam ovamo jer mi je bog tako rekao. Rekao je da je dobro živeti u miru — zato sam i došao! Išao sam po svetu sa oblacima, sa vazduhom, kada je bog progovorio u mojim mislima i rekao mi da dodem ovde i uspostavim mir sa svima. Rekao je da svet pripada svima nama; kako je bilo? Kada sam bio mlad, išao sam celom ovom zemljom, na istok i na zapad, i nisam video drugih ljudi osim Apača. Posle mnogo leta, pošao sam ponovo i video da je druga rasa ljudi došla da je zaposedne. Kako je sada? Zašto Apači čekaju da umru — zašto nose svoje živote na noktima na prstima? Lutaju po brdima i ravninama i žele da se nebasa sruše na njih. Apači su nekada bili veliki narod; sada ih je ostalo sasvim malo, zato i žele da umru i nose svoje živote na noktima. Mnogi su poginuli u borbi. Morate da govorite jasno, da bi vaše reči kao sunčevi zraci doprle do naših srca. Recite mi, ako je Devica Marija išla svuda po zemlji, zašto nikada nije ušla u vigvame Apača? Zašto je nikada nismo videli ili čuli?

Nemam ni oca ni majke; sâm sam na svetu. Niko se ne brine za Kočiza; zato mi se i ne živi, želim da stene padnu na mene i prekriju me. Da imam oca i majku kao što imate vi, bio bih sa njima i oni bi bili samnom. Dok sam išao po svetu, svi su pitali za Kočiza. On je sada ovde — vidite ga i čujte — da li vam je drago? Ako je tako, recite to. Govorite, Amerikanci i Meksikanci, ne želim da krijem išta od vas, niti da vi išta krijete od mene; ja vas neću lagati; nemojte ni vi mene. Želim da živim u ovim planinama; ne želim da idem u Tularosu. Isuviše je daleko. Tamo u planinama muve izjedaju oči konjima. Zli duhovi žive tamo. Pio sam ovu vodu i ohladila me je; ne želim da idem sa ovog mesta.

preveo Zoran Petković

ohiesa

SIJUKSI

kiša na licu

Slavni Siju ratnik, Kiša Na Licu, čije je ime nekada sejalalo strah duž čitave granice, umro je 14. septembra 1905. godine u svom domu u rezervatu Stojeca Stena u Severnoj Dakoti. Otrpilike dva meseca pre njegove smrti, posetio sam ga po poslednji put. Ležao je u krevetu, prikovan boljkom od koje se neće više oporaviti, i tada sam od njega čuo njegovu životnu priču. Iz iskustva sam znao da je nemoguće navesti Indijanca da ispriča neku priču, pa čak ni da kaže svoje ime ako ga upitate bez okolišanja.

„Prijatelju,“ rekao sam, „čak i ako se čovek nalazi na svezem tragu, zaustaviće se da popuši lulu! U dobrim starim vremenima, pre juriša popuši bi se lula. Kod kuće, pokraj vatre, kada se tražilo od staraca da pričaju o svojim podvizima, takođe je kružila lula. Hajde zato da popušimo lulu u znak sećanja na stara vremena!“

Uzeo je malo mog duvana i napunio svoju dugu lulu, pa smo pušili. Zatim sam ispričao jednu staru šaljivu priču da bih ga oraspoložio da ispriča sopstvenu priču.

Starac je ležao na gvozdenom krevetu u uglu male brvnare, pokriven crvenim čebetom. Taj je dan bio proveo potpuno sam; samo je stari pas mirno ležao kod nogu svoga gospodara, kao da ga čuva.

Napokon, podigao je pogled i rekao s toplim osmehom: „Istina je, prijatelju; stari je običaj da se ponovo pređe sopstvena staza pre no što se zauvek napusti! Znam da sam na pragu doma duhova.“

„Rođen sam u blizini mesta gde se račva reka Čajen pre otrpilike sedamdeset godina. Otac mi nije bio poglavica; moj deda takođe nije bio poglavica, ali bio je dobar lovac i sazivao je prave gozbe. Sa majčine strane sam imao nekoliko slavnih predaka, ali mi nisu ostavili zvanje poglavice. Morao sam da se sâm izborim za svoje ime.“

„Kada sam bio dečak, mnogo sam voleo da se borim,“ nastavio je. „U svim našim dečakim igrama bio sam poznat kao težak protivnik i to me je činilo veoma ponosnim.“

„Imao sam oko deset godina kada smo naišli na grupu Čajena. Oni su sa nama bili u prijateljskim odnosima, ali smo se mi dečaci uvek upuštali u drugarske borbe u takvim prilikama, a tog puta sam se odistinski i pobio sa jednim čajenskim dečakom starijem od mene. Sավladao sam dečaka, ali me je nekoliko puta snažno udario po licu i ono mi je bilo svo poprskano krvlju i prošarano tamo gde se sprala boja. Siju dečaci razdragano su klicali i vikali: „Njegov je neprijatelj na tlu, a lice mu je svo poprskano, kao kišom! Kiša Na Licu! Ime će mu biti Kiša Na Licu!“

„Kasnije, kada sam bio mladić, pošli smo na ratnu stazu protiv Debelih Trbuha. Otelili smo neke od njihovih konja, ali su nas oni sustigli pa smo morali da ostavimo konje i branimo goli život. Želeo sam da mi lice izgleda kao sunce kada je delimično prekriveno tamom, pa sam ga bio obojio pola u crno, a pola u crveno. Borili smo se ceo dan na kiši i sa lica mi se slivala crvena i crna boja, tako da su me ponovo prozvali Kiša Na Licu. Smatrali smo to častnim imenom.“

„Išao sam mnogo puta ratnom stazom, ali nisam imao mnogo uspeha sve dok Sijuksi nisu počeli da ratuju sa belim čovekom. Jedan od najsmelijih napada koje smo izveli bio je napad na Tvrđavu Toten u Severnoj Dakoti, na leto 1866.“

„Hohej, Asiniboa Indijanac koji je bio zarobljenik Bika Koji Sedi, vodio je ratnike u ovom okršaju. Vapajpej, Neustrašivi Medved, koji je kasnije obošen u Janktonu, bio je najhrabriji među njima. Izazvao je Hoheja da povede napad. Hohej je prihvatio izazov, a sâm je izazvao Neustrašivog Medveda da jaše s njim kroz ispostavu sve do ispod zidova tvrđave, koja je bila dobro utvrđena i čuvana.“

„Vapajpej i ja smo se u to doba međusobno zvali pobratimima. Bio je to zavet na život i smrt. Ono što jedan čini, mora i drugi; to je značilo da moram biti na čelu juriša i, ako on bude ubijen, moram se boriti sve dok i sâm ne poginem!“

„Pripremio sam se za smrt. Kao i obično, na licu sam naslikao pomračenje sunca, pola crno i pola crveno.“

Oči su mu sijale i lice mu se primetno ozarilo dok je govorio, terajući ošedšnim pokretima crnu kosu sa čela.

„Dat je znak za juriš! Krenuo sam istovremeno sa Vapajpejom, ali njegov je konj bio brži, pa sam malo zaostao kada smo se približili tvrđavi. To nije bilo dobro za mene, jer su se vojnici bili povratili od iznenađenja i počeli bolje da ciljaju.“

„Njihova je velika puška strašno gremela, ali moj je Vapajpej jurio i jurio, povijen nad svojim brzim konjem kao leteća veverica na glatkom balvanu! Držao je svoj štiti od sirove kože sa desne strane, malo ispod sebe, i ja sam svoj držao isto tako. Naš bojni poklič podsećao je na noćno zavijanje kojota, onda kada nanjuše krv!“

„Puške vojnika govorile su brzo, ali malo nas je bilo pogođenih. Njihova je velika puška bila kao krezubi stari pas, koji se samo sve više uzbuđuje što više galame diže,“ primetio je šeretiski.

„Koliko smo štete naneli ne znam, ali smo za neko vreme napravili pravu zbrku; belci su se ponašali kao da je roj besnih pčela uleteo u logor. Uspesno smo se povukli, ali su nas neki od Indijanaca sa rezervata pratili vičući, sve dok im Hohej nije rekao da ne želi da se bori sa sužnjima belog čoveka, jer u tome nema časti. Krv mi je curila niz nogu i primetio sam da smo i moj konj i ja lako ranjeni.“

„Okolo dve godine kasnije, napali smo tvrđavu zapadno od Crnih Planina (Fort Fil Kirni u Vajomingu). Tada smo ubili stotinu vojnika. (U vojnim izveštajima, spominje se osamdeset ljudi, pod komandom kapetana Fetermana — nijedan nije ostao živ da ispriča priču!) Skoro svi ogranci Sijuksa bili su zastupljeni u ovoj bici — Crveni Oblak, Šareni Rep, Ludi Konj, Bik Koji Sedi, Veliko Stopalo i ostale naše velike poglavice bili su svi tamo. Naravno, ljudi kao ja nisu bili mnogo poznati u to vreme. Međutim, bilo je slavni mladih ratnika, kao što su Mač, mladi Strašljivi Mladić, Američki Konj (koji je kasnije postao poglavica), Kralj Vrana, i drugi.“

„Plan napada koji smo utanačili posle mnogih savetovanja bio je sledeći: glavnina ratnika trebalo je da čeka u zasedi, a nekoliko najhrabrijih mladića određeni su da napadnu drvoseče koji su sekli balvane da bi dovršili gradnju tvrđave. Rečeno nam je da ne ubijamo te ljude, već da ih oteramo do tvrđave i da se polako povlačimo, izazivajući belce; ako bi vojnici pojurili za nama, trebalo je da ih namamimo u zasedu. Progutali su mamac baš kao što smo se nadali! Trajalo je to samo nekoliko minuta, jer su svi vojnici ležali mrtvi za kraće vreme no što je potrebno da se zbrše malo krdo bizona.“

„Požurili smo sa ovim napadom jer je većina Sijuksa na reci Misuri i istočno od nje počela da govori o pregovorima o miru. Ali, čak ni to nije omeo želju za mirom. Već sledeće godine, načinjen je sporazum u Fort Rajsu, na Teritoriji Dakota, koji su potpisali skoro svi poglavice Sijuksa. Prema tom sporazumu, Velici Otac u Vašingtonu se obavezao da će sva zemlja severno od Republikanske reke u Nebrasci, uključujući i Crne Planine i Planine Velikog Roga, zauvek ostati zemlja Sijuksa, tako da ni jedan belac ne bi smeo da uđe u nju bez našeg dopuštenja. Međutim, Bik Koji Sedi i Ludi Konj nisu bili zadovoljni čak ni ovim sporazumom, pa ga nisu potpisali.“

„Do tada sam učestvovao u nekoliko značajnih borbi, ali nisam izveo nijedan veliki podvig. Osećao, sam žarku želju da se proslavim. Pridružio sam se ratnim pohodima protiv Vrana, Mandana, Debelih Trbuha i Ponija i stekao sam nešto slave.“

„Ali, kada su belci našli žuti metal na našoj zemlji i pohrlili u velikom broju, rasterujući divljač od koje smo živeli, digli smo se na oružje protiv njih po poslednji put. Moram da kažem da su poglavice koji su bili najglasniji pobornici rata bili među prvima koji su se pokorili i prihvatili život na rezervatu. Šareni Rep je bio veliki ratnik, ali je bio među prvima koji su popustili, jer su mu glavne Vojne Vođe obećali da će ga postaviti za poglavicu svih Sijuksa. E, da nije bilo njegovog slavloljublja, ostao bi uz Bika Koji Sedi do samog kraja!“

„Otprilike u to vreme smo mi, mladi ratnici, počeli da motrimo na staze belaca na Crnim Planinama i kada bismo videli da nailazi zaprega, sakrili bi smo se na prevoju i sve bismo ih pobili bez veće muke. To smo činili da bismo odučili belce da dolaze na našu zemlju bez odobrenja. Bila je dužnost našeg Velikog Oca u Vašingtonu, prema sporazumu iz 1868, da svoju belu decu ne pušta ovamo.“

„Tokom nemirnog vremena posle ovog sporazuma, koji izgleda niko nije poštuovao, ni belci, ni Indijanci (ali su ga belci prvi pogazili), ja sam, kao i mnogi drugi mladi ratnici, često išao ratnom stazom, ali bez mnogo uspeha. Još nisam bio poznat po nekom velikom podvigu. Najzad, Vapajpej i ja namamili smo i ubili jednog belog vojnika, koji se iz tvrđave vraćao kući na istok.“

„Bilo je nekih Indijanaca koji su bili lažovi, nisu išli na ratnu stazu, već su izigravali „dobre Indijance“ pred predstavnicima vlade i vojnim vođama u tvrđavama. Neki od ovih prevrtljivaca odali su me, natovarivši mi i neke stvari koje nikada nisam učinio. Uхваćen sam i brat Dugokosog Ratnog Vođe (Tom Kaster) sproveo me je u tvrđavu blizu Bizmarka u Severnoj Dakoti (Fort Abraham Linkoln), u kojoj sam zatečen. Isti ti lažljivi Indijanci, koji su za nopyac radili za belce kao izviđači, rekli su mi da ću biti streljan, ili pak obešen o drvo. Odgovorio sam im da se ne plašim smrti.“

„Međutim, bio je tamo jedan stari vojnik, koji mi je donosio hranu i čuvao stazu — bio je belac, istina, ali imao je indijansko srce! Došao je jednog dana i otključao gvozdeni lanac i kuglu koji su mi bili vezani za nogu, govoreći mi značima i sa ono malo sijukskih reči koje je znao: „Beži, prijatelju! Ponesi lanac i kuglu sa sobom. Pucaću, ali glas puške će lagati.“

„Kada sam ga razumeo, možeš smisliti da sam potrčao koliko me noge nose! Stigao sam bio skoro do obale kada je pripucao nekoliko puta zamnom, ali već sam se bio sakrio i bio sam van opasnosti. Ovo nikada ranije nisam ispričao, nisam želeo, da ne bih njemu našao, ali već je tada bio star, pa mislim da je već odavno umro. Taj mi je stari vojnik dokazao da neki belci imaju srca,“ dodao je sasvim ozbiljno.“

„Vratio sam se u rezervat Stojčea Stena tokom noći i morao sam da se krijem nekoliko dana u šumi, gde su mi rođaci donosili hranu. Indijanska policija dobila je naređenje da me uhvati i pravili su se kao da me traže, ali se nisu mnogo trudili, jer su znali da bi, ako bi me našli, neki od njih morali da

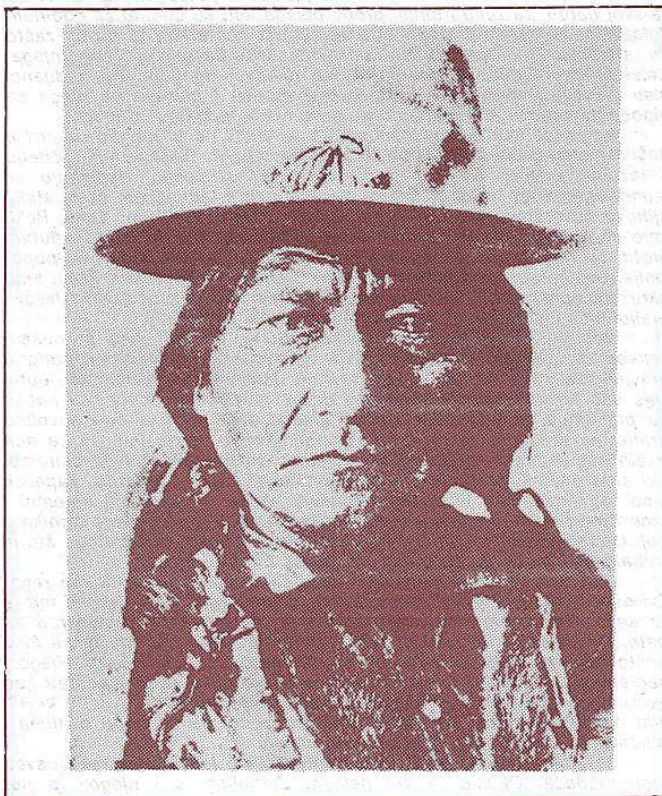
poginu zajedno samnom! Posle nekoliko dana, pošao sam sa još nekoliko ratnika da se pridružim ratnom logoru na Barutoj reci i zagorčavali smo život ljudima koji su severno od nas postavljali veliku gvozdenu stazu (prugu Norteton Pacifik).“

„Na proleće, Sijuksi na ratnoj stazi okupili su se ponovo kod reke Jezik. Bio je to jedan od najvećih logora Sijuksa koji sam ikada video. S nama su bili i neki Severni Čajeni, pod vođstvom Dva Meseca, i nekoliko Santi Sijuksa koji su pobeegli iz Kanade, predvođeni Inkpadutom, koji je još davno ubijao belce u Ajovi. Odučili smo da se borimo protiv belih vojnika do poslednjeg ratnika.“

U tom trenutku, Kiša Na Licu uzeo je svoju kesu s duvanom i počeo ponovo da puni svoju lulu.

„Naravno, mladi ratnici bili su oduševljeni mogućnošću velike bitke! Naši su izviđači bili otkrili veću količinu zobi za konje, kao i druge zalihe, blizu reke Misuri. Doneli su ih bili vatreni čamci belaca. Sada su izviđači najavili veliku armiju na oko dan hoda južno od nas, sa indijanskim izviđačima, Šošonima i Vranama.“

„Među narodom zavladao je uzbuđenje i održano je veliko većanje. Mnogi su govorili. Pitali su mene u kojim uslovima žive Indijanci koji su otišli u rezervate i iskreno sam im rekao da ne žive ništa bolje nego zarobljenici. Pala je odluka da se izjaše i da se Tri Zvezdice (general Kruk) sačeka na bezbednoj udaljenosti od našeg logora.“

„Suočili smo se sa njim na reci Mali Ružin Pupoljak. Moje je mišljenje da smo sačekali i pustili ga da napadne prvi, ne bi ništa bolje prošao od Kaštera. Suvise je bio dobro utvrđen tamo gde se nalazio i mislim da su ga spasili njegovi indijanski saveznici, jer su nas prvo otkrili izviđači i potukli se s nama dajući mi dovoljno vremena da se pripremi. Mislim da je bio više mudar nego hrabar! Pošto smo napustili poprište, mogao je da nastavi dalje i spoji se sa Dugokosim Poglavicom. To bi Kastera spasilo, a možda i izmenilo ishod čitave bitke.“

„Kada smo sa reke Jezik stigli na Mali Veliki Rog, zbog proredene divljači, nismo više očekivali opasnost. Naši su izviđači utvrdili da se Kruk vratio na Gušičiji Potok i nismo očekivali da će nas belci dalje pratiti po teškom terenu.“

„Odjednom, pojavio se Dugokosi Poglavica sa svojim ljudima! Bilo je to pravo iznenađenje.“

„U kom si se delu logora nalazio kada su vojnici napali sa najnižje strane?“ upitao sam ga.

„Bio sam pozvan na gozbu u čator udruženja mladih ljudi. Jedan se je ratnik pripremao da krene u pohod protiv Vrana i ja sam takođe rešio da podem,“ rekao je.

„Dok sam jeo meso, začuo se ratni poklič! Svi smo istrčali i videli smo ratnika koji punom brzinom jaše iz nižeg dela logora, upozoravajući na opasnost. Čuli smo zatim prasak vojničkih pušaka, koji se razlikovao od pucnjave pušaka koje smo mi koristili.“

„Otrčao sam do svog šatora i zgrabio pušku, luk i tobolac pun strela. Već sam pri sebi imao svoj kameni topuz, jer ih, kao što znaš, nosimo kao ukras. Baš kada sam se spremao da krenem u susret Renou, jedan se odred vojnika pojavio skoro tačno naspram nas, na kraju dugog venca brežuljaka s druge strane reke.“

„Svi mi koji smo bili na konjima i spremni pojurili smo odmah nizvodno ka gazu. Bilo je Oglala, Minekonžua, Čajena i nekoliko Unkpapa; Skoro svi oko mene bili su veoma mladi ljudi.“

„Gledajte, među nama je i jedna devojka!“ povikao sam. „Neka se ni jedan mladić ne krije iza njene suknje!“ Znao sam da će to podstaći mladiće da budu hrabri.

„Žena je bila Tašenamani, ili Lepršava Haljina, čiji je brat upravo poginuo u bici sa Tri Zvezdice. Držala je topuz svog brata iznad glave i, nadvijena nad svojim pastuvom, bila je lepa kao ptica. Kad god u jurišu učestvuje žena, to navodi ratnike da se nadmeću jedan s drugim u prikazivanju svoje hrabrosti.“ dodao je.

„Prvi ratnici već su skoro opkolili belce a sve više ih je prelazilo na drugu stranu reke. Vojnici su sjahali i pucali su na logor sa vrha brda.“

„Prijatelju, da li je Bik Koji Sedi učestvovao u ovoj borbi?“ pitao sam.

„Nisam ga tada video, ali kasnije sam saznao da je bio među onima koji su susreli Renoa, a to je bilo oko tri-četiri milje belog čoveka od Kasterovog položaja. Kasnije se pridružio napadu na Kastera, ali nije bio u prvim redovima.“

„Kada su trupe bile opkoljene sa dve strane, sa rekam na trećoj, pala je zapovest za juriš! Bilo je mnogo veoma mladih momaka, neki su imali samo ratnu močugu ili kameni topuz u ruci, koji su uleteli u neprijateljske redove, obarajući ljude i nagoneći konje u beg.“

„Vojnici su već bili uzjahali i krenuli natrag, ali kada je počeo juriš, ponovo su sjahali i razdvojili se u nekoliko grupa, koje su bile okrenute na više strana. Pucali su onom brzinom kojom su mogli da napune puške, dok smo mi najviše koristili strele i topuze. Među Indijancima mogla su se zapaziti dva različita pravca kretanja. Jedan deo ratnika kretao se stalno u krug, dok su ostali jahali pravo na vojnike i prolazili između njih.“

„Tada su neki vojnici uzjahali i krenuli oko grebena prema Renoovom položaju, ali su ih naši ratnici pojurili, kao stotine kosova za jastrebom. Jedna je veća grupa ostala na vrhu male provalije i hrabro se borila sve dok nisu svi vojnici pobijeni. Oduvek sam smatrao belce kukavicama, ali sam od tog dana počeo da gajim veliko poštovanje prema njima.“

„Uglavnom se tvrdi da se jedan mladić naoružan jedino topuzom probio kroz njihovu odbranu i oborio vođu skoro na samom početku borbe. Yerovali smo da je vođa, jer je stajao na vidnom mestu, mahao svojim velikim nožem (saboljom) iznad glave i vikao glasno. Neki je nepoznati ratnik posle toga ustreljio vođu, ali je i sâm najverovatnije pri tom poginuo, inače bi se pohvalio podvigom i pozvao druge ratnike da budu svedoci. Stoga, niko zapravo ne zna, ko je ubio Dugokosog Vođu (Generala Kastera).“

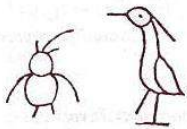
„Kada se metež stišao, brojali su se, kao i obično udarci na telima poginulih. Znaš da se četiri udarca mogu odbrojati na telu neprijatelja i ko god udari prvi telo ima pravo na „prvo pero.““

„Bio je ovde jedan Indijanac, Los Koji Se Pojavljuje, umro je pre kraćeg vremena. Bio je lakše ranjen u jurišu. Pokupio je deo oružja Dugokosog Vođe i Indijanci su u šali govorili, kada smo otišli u rezervat, da mora da je Los Koji Se Pojavljuje ubio vođu, jer je imao njegovu sablju! Međutim, sakupljanje plena počelo je tek kada su svi bili mrtvi. Ne verujem da je on ubio Kastera, a i da jeste, vreme da to objavi bilo je odmah posle bitke.“

„Mnoge su laži izrečene o meni. Neki kažu da sam ja ubio Vođu, a drugi da sam njegovom bratu (Tomu Kasteru) iščupao srce, jer sam zbog njega bio zatvoren. Ali, u toj je bici uzbudjenje bilo toliko da smo jedva prepoznali najbliže prijatelje! Sve se odvijalo brzinom munje. Posle borbe, mi mladići hvatali smo konje po čitavoj preriji, dok su starci i žene pljačkali leševe; ako je bilo kakvog sakaćenja, to mora da su učinili starci.“

„Živeo sam u miru od kako smo došli u rezervat. Niko ne može da kaže da je Kiša Na Licu ikada pogazio zakone Velikog Oca. Borio sam se za svoj narod i svoju zemlju. Kada su nas pokorili, ostao sam da čutim, kako dolikuje ratniku. Kiša Na Licu je ubijen kada je položio svoje oružje ispred Velikog Oca. Njegov je duh tada umro; jedino je njegovo ubogo telo nastavilo da živi, ali se i ono sada sprema da legne po poslednji put. Ho, hačetu! Dobro je.““

Preveo Zoran Petković

PROBUŠENI NOSEVI

smohala

Moji mladi ljudi neće nikada raditi. Ljudi koji rade ne sanjaju, a mudrost se objavljuje u snovima.

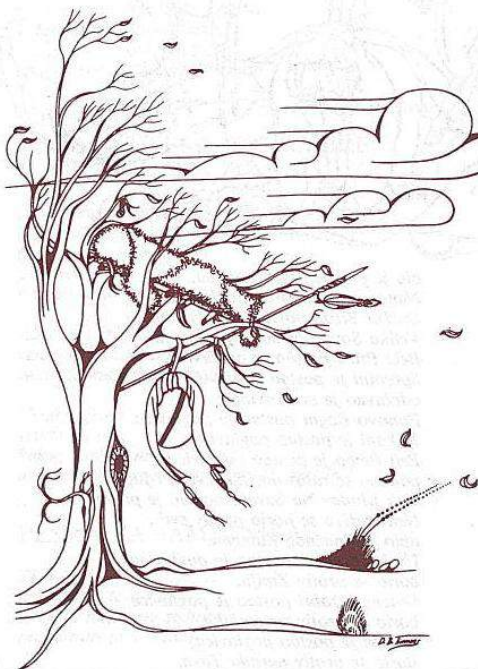
Tražite od mene da orem zemlju. Da li treba da uzmem nož i razdirem grudi svoje majke? Ako to učinim, ona me neće primiti u sebe kada umrem.

Tražite od mene da kopam da bih vadio kameenje. Da li treba da tražim kosti ispod njene kože? Ako to činim, kada umrem, neću moći da uđem u njeno telo da bih se ponovo rodio.

Tražite od mene da sečem travu, pravim seno i prodajem ga, da bih postao bogat kao beli ljudi. Ali, kako bih se ja odvažio da sečem kosu svoje majke?

Loš je to zakon i moj ga narod ne može poštovati. Želim da moj narod ovde ostane samnom. Svi će mrtvi ponovo oživeti. Moramo da čekamo ovde, u kući naših očeva, i budemo spremni da ih susretnemo u telu naše majke.

preveo Zoran Petković

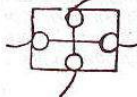

valam olum

DELVER INDIJANCI

U čitavoj indijanskoj književnosti, u kojoj su duge narativne pesme retke, jedini sačuvani ep jeste Valam Olum plemena Delver, čiji su se pripadnici prvobitno nazivali Lenapi. Za njega je rečeno da »predstavlja i Bibliju i Eneidu tog naroda«, jer ujedno daje čitav mit o postanju i istorijat plemena od drevnih vremena sve do dolaska belih doseljenika. Delver Indijanci pripadaju velikoj skupini algonkinskih plemena koja su živela širom istočnih predela Severne Amerike, pa su stoga i bili među prvim Indijancima na koje su naišli beli doseljenici. Belci su ih kasnije potisnuli iz doline reke Delver na zapad, tako da danas žive u Kanzasu i Oklahomi.

Valam Olum znači »Naslikani zapis«. Simbolički crteži, mnogi zasnovani na jeziku znakova, urezivani su ili islikavani na komadima drveta ili kori breze i obezbeđivali su kontinuitet i vernost epa koji se usmenim putem prenosio s kolena na koleno. Priča o postanju započinje Manituom (što je naziv za boga kod svih algonkinskih plemena), njegovim stvaranjem sveta i ljudi, i svet je za Lenape pravi raj sve do pojave zmijskog boga, koji poput hrišćanskog đavola, donosi sva zla. U surovvoj borbi između ljudi i zmijskog boga i njegovih stvorjenja spominje se i Potop, a ljude izbacuje Nanabuš, kulturni heroj Delvera. Sledi istorijat borbi, migracija i poglavica plemena. Poglavice se redaju, uz lapidarne i kriptične opaske, poput nabiranja vladara u Starom Zavetu. Takođe se veoma sažeto daje i opis borbi i migracije plemena, a na osnovu Valam Oluma danas se smatra da je pleme krenulo sa Labradoru i migriralo južno, zapadno i istočno sve do doline reke Delver, gde su Lenapi vekovima živeli sve dok ih nisu potisnuli belci. Glavni neprijatelji na njihovom putu bili su Zmije i Čeroki Indijanci (koje su nazivali Talege), a kasnije su sklopili savez sa Huronima (Talamatanima). Ep se završava, s odredenom tragičnom ironijom, s prvim, naizgled prijatnim susretom s belcima, koji nadiru »sa severa i s juga«.

Na početku, na tom mestu, oduvek, nad zemljom, po zemlji, beše velika magla i tu se nalazio veliki Manitu.

Na početku, zauvek, izgubljen u prostoru, svuda je bio veliki Manitu.

Stvorio je prostranu zemlju i nebo.

Stvorio je Sunce, Mesec i zvezde i

odredio im stalne putanje.

Zatim je zaduavao siloviti vetar i raspršio maglu i voda je snažno potekla u daljinu.

Mnoga su ostrva tada nastala i ostala.

Ponovo je progovorio veliki Manitu,

manitu manitua, bića,

smrtnika, duša i svih stvari i

zauvek je ostao manitu i pratilac ljudi.

Podario je prvo majku, majku svih bića.

Podario je ribe, kornjače, zveri i ptice.

Međutim, jedan je zli Manitu

stvorio samo zla bića i čudovišta,

stvorio je muve i bube.

U to vreme, sva su bića živela u miru.

Zaista su manitui bili delotvorni i dobri

prema tim prvim ljudima i prvim majkama,

dali su im žene i

pribavili im hranu

kada su je po prvi put zaželeli.

Ali jedno zlo biće, moćni čarobnjak,

krišom je došlo na zemlju i

sa sobom doneo zlo, kavgu i nesreću,

doneo nevrerne, bolest i smrt.

Sve se to odigralo nekada davno na zemlji,

preko velike valovite vode,

na samom početku.

II

Nekada davno, živela je moćna zmija i

bića koja su želela zlo ljudima.

Ova moćna zmija mrzela je sve ljude i

zastrašivala ih.

Borili su se, ranjavali se i

nisu živeli u slozi.

Oterani sa svojih ognjišta,

ljudi su se borili sa ovim uništiteljem,

Moćna zmija bila se čvrsto zarekla

da im nanese zlo.

Dovela je tri bića, dovela je

čudovišta i bujicu.

Voda je tekla i tekla između brda,

kuljala je na sve strane i

rušila skoro sve pred sobom.

Nanabuš, Moćni Belokosi, praotac svih bića,

praotac ljudi, bio je na Ostrvu Kornjača.

Tamo je boravio i stvarao,

tamo je stvorio kornjaču.

Sva su bića i ljudi tada krenuli,

kroz poplavljene predele i plicake,

niz struju, ka Ostrvu Kornjača.

Presretale su ih strašne ribe i proždrala su neke od njih. Ali, došla je Manituova kći i pritekla im u pomoć u svom kanuu, pomogla je svima koji su pristizali i pristizali, pomogao je i Nanabuš, Nanabuš, praotac svih, praotac bića, ljudi i kornjača. Svi su ljudi bili na kornjači, kao kornjače. Preplašeni, molili su se na kornjači da se sve što je bilo razoreno obnovi. Voda je otekla, zemlja se osušila, jezera su se umirila, svuda je zavladała tišina i moćna zmija je nestala.

III

Nakon velikih poplava, Lenapi sa kornjače nastanili su se u kućama i živeli su tu svi zajedno. Bilo je leda i sneg je padoo tamo gde su živeli, bilo je oluja i velikih hladnoća. Tamo na dalekom severu, gvorili su s čežnjom o blagim i svežim krajevima gde ima mnogo jelena i bizona. Neki su bili jaki a neki bogati, pa su se usput podelili na graditelje kuća i lovce. Najmoćniji, najslošniji i najčasniji bili su lovci, koji su išli na sever i na istok, na zapad i na jug. U toj drevnoj zemlji, u toj severnoj zemlji, u toj zemlji kornjača, najbolji među Lenapima bili su ljudi Kornjačinog klana. Ali, strah je zahvatio sva ognjišta te zemlje i svi su rekli svom vraću: „Napustimo ovo mesto.“ Teška srca, krenuli su na istok ka Zemlji Zmija. Bili su razdvojeni, slabi i prestrašeni, zemlja im je bila izgorela i krenuli su izmučeni i iznemogli do Zmijaskog Ostrva. Oni sa severa bili su slobodni i bezbrižni i krenuli su iz zemlje snega u raznim pravcima. Očevi Čelavog Orla i Belog Vuka ostali su pokraj mora, bogatog ribama i školjkama. Dok su plovili uzvodno u svojim kanuima, naši su očevi bili bogati, svetlost ih je obasjavala kada su bili na tim ostrvima. Glavni Dabar i Velika ptica tada rekoše: „Krenimo na Zmijisko ostrvo.“ Svi su rekli da će poći da pokore celu tu zemlju.

Složili su se oni sa severa, složili su se oni sa istoka, preko vode, preko zaledenog mora, krenuli su da se domognu njenih plodova.

Po divnoj klizavoj vodi su krenuli, po vodi tvrđoj poput kamena, preko velikog valovitog mora, mora punog školjki.

Deset hiljada u noći, svi u jednoj noći, ka Zmijaskom Ostrvu, na istok, u noći, hodali su i hodali, svi od reda.

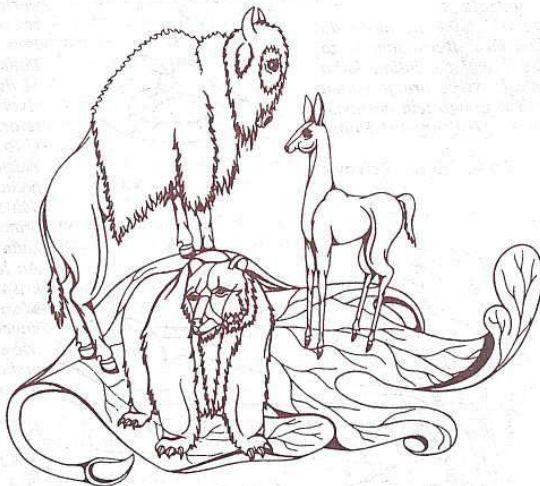
Ljudi sa severa, istoka i juga, klan Orla, klan Dabra, klan Vuka, najbolji ljudi, bogati ljudi, poglavice, ljudi sa ženama, sa kćerima i sa psima

išli su svi zajedno i zaustavili se u zemlji borovih šuma. Ljudi sa zapada došli su oklevajući, mnogo su voleli svoj stari dom u Zemlji Kornjača.

IV

Nekada davno, očevi Lenapa nastanili su se u zemlji horovih šuma. Do tada je klan Čelavog Orla bio čuvar lule, dok su tragali za Zmijaskim Ostrvom, tom velikom i dobrom zemljom. Pošto su čuvari lule umrli, lovci su se sastali pre polaska i rekli Lepoj Glavi: „Budi nam ti poglavica.“ Naišli su na Zmije i potukli ih na Zmijaskom Brdu, do bi ih odatle oterali. Zmijisko pleme bilo je slabo i sakrilo se po Močvarnim Dolinama. Nakon Lepe Glave, Bela Sova postao je poglavica

u Zemlji Borovih Šuma. Nakon njega, Budni Čuvar postao je poglavica tog naroda. Nakon njega, Snežna Ptica postao je poglavica i rekao je našim očevima da bi bilo dobro da zaposednu jug i prošire se na sve strane. Snežna Ptica krenuo je na jug, Beli Dabar na istok. Zemlja Zmija bila je na jugu, velika Zemlja Borovih Šuma ležala je prema obali, Zemlja Riba bila je na istoku, a Zemlja Bizona prostirala se prema jezerima. Nakon Snežne Ptice, Osvajač je postao poglavica i pobio je sve razbojнике, zmije, zle ljude i kamene ljude. Nakon Osvajača, bilo je deset poglavica i mnogo se ratovalo na jugu i na istoku. Nakon njih, Miroljubivi je postao poglavica u Zemlji Zmija. Nakon njega, Svetli je postao poglavica, bio je to pravičan čovek. Nakon njega je Mnogo Voljeni postao poglavica, bio je to dobar čovek. Nakon njega je Ne Proliva Krv postao poglavica, hodao je u čistoti. Nakon njega je Snežni Otac postao poglavica, imao je krupne zube. Nakon njega je Zapisivač postao poglavica, beležio je događaje. Nakon njega, Zimogrožljivi je postao poglavica i otišao je na jug u zemlju kukuruza. Nakon njega, Berač Kukuruza postao je poglavica i prvi je počeo da seje kukuruz. Nakon njega, Snažni je postao poglavica, pomogao je svim poglavarima. Nakon njega Slani je postao poglavica, a nakon njega, došao je Maleni. Kiše nije bilo, nije bilo ni kukuruza i krenuli su dalje prema moru. Na mestu s pećinama, u Zemlji Bizona na lepom polju, najzad su pronašli hranu. Nakon Malenog, došao je Umorni, a nakon njega Kruti. Neki ga nisu voleli i nisu hteli da ga slede, naljutili su se i potajno krenuli na istok. Mudri koji su ostali postavili su Voljenog za poglavicu. Ponovo su se nastanili na Žutoj Reci i mnogo je kukuruza raslo na tlu bez kamena. Svi su živeli u prijateljstvu i Ljubazni je postao poglavica, prvi pod tim imenom. Ljubazni je bio jako dobar,

bio je prijatelj svih Lenapa. Nakon ovog dobrog poglavice, Snažni Bizon postao je čuvar lule. Velika Sova postao je poglavica, Bela Ptica postao je poglavica. Spremniji je postao poglavica i vrač i održavao je svetkovine. Ponovo Bogat postao je poglavica, Islikani je postao poglavica. Beli Petao je postao poglavica i ponovo se ratovalo, na severu i jugu. Vuk Mudar Na Savetu postao je poglavica. Neustrašivo se borio protiv svih, ubio je Snažnog Kamena. Uvek Spreman postao je poglavica, borio se protiv Zmija. Snažni i Dobri postao je poglavica, borio se protiv severnjaka. Mršavi je postao poglavica, Borio se protiv naroda Tava.

Nalik Na Oposuma postao je poglavica, borio se teška srca i rekao: „Previše ih je, krenimo svi na istok, prema izlazećem suncu.“ Razdvojili su se na Ribljoj Reci, tamo su lenji ostali. Čovek Iz Kolibe postao je poglavica, Taligevi su držali istok. Snažni Prijatelj postao je poglavica, želeo je da osvoji istočnu zemlju. Neki su krenuli prema istoku ali je poglavica Talega pobio neke od njih. Svi su povikali u glas: „Rat, rat!“ Došli su Talamatani, prijatelji sa severa i krenuli su svi zajedno. Preki je postao poglavica, bio je čuvar lule kada su prešli reku. Radovali su se što će moći da se bore i unište naselja Talega. Huškač je postao poglavica, naselja Talega bila su isuviše jaka. Palitelj Vatre postao je poglavica i predali su mu mnoga sela. Rušitelj je postao poglavica i Talegi su pobegli na jug. Zadovoljni je postao poglavica i sav se narod veselio. Živeli su južno od jezera, a njihovi prijatelji Talamatani na severu. Kada je Visoki i Blagi postao poglavica, njegov neprijatelj su skovali zaveru. Iskreni je postao poglavica i Talamatani su otpočeli rat. Pravedni I Istinoljubivi postao je poglavica i uterao je Talamatanima strah u kosti.

V

Svi su živeli i miru nekada davno, tamo u zemlji Talega. Čuvar Lule postao je poglavica na Beloj Reci. Beli Ris je postao poglavica i zasejano je mnogo kukuruza. Dobri I Snažni postao je poglavica i narod se namnožio. Zapisivač je postao poglavica i naslikao je zapise. Lepa Plava Ptica postao je poglavica i bilo je mnogo voća. Uvek Prisutan postao je poglavica i naselja su bila mnogobrojna. Čovek Koji Vesla Uzvodno postao je poglavica i mnogo je vremena provodio na rekama. Mali Oblak postao je poglavica i mnogi su ga napustili. Nantikoki i Soni otišli su na jug. Veliki Dabar postao je poglavica pokraj Belog Slanog Jezera. Vidoviti, koga su svi poštovali, krenuo je na zapad. Išao je na zapad, na jugozapad, sve do zapadnih sela. Bogati S Donjeg Toka Reke postao je poglavica na reci Talega. Hodač je postao poglavica i mnogo se ratovalo. Ponovo se zaratilo sa narodom Tava, ponovo se zaratilo s Kamenim narodom, ponovo se zaratilo s narodom sa severa. Deda Čamac postao je poglavica i čamcima su išli u razne krajeve. Snežni Lovac postao je poglavica i išao je u severnu zemlju. Obazrivi je postao poglavica i otišao je u planine Talega. Rodom Iz Istočnog Sela postao je poglavica i živeo je istočno od Talega. Istočna zemlja bila je velika i prostrana zemlja, zemlja bez zmija, bogata i prijatna zemlja. Veliki Borac postao je poglavica na severu. Čovek Koji Voli Reku postao je poglavica na Plavoj Reci. Debeli je postao poglavica u Zemlji Začina. Svi lovci su ponovo nizali vampum* na obali velikog mora. Crvena Strela postao je poglavica kraj potoka, Islikani je postao poglavica kraj Moćne Vode. Istočnjaci i Vukovi otišli su na severoistok. Vešti Borac postao je poglavica, pošao je na sever. Sva su plemena drhtala, i Mengve i Risovi. Ponovo je jedan Blagi postao poglavica i izmirio se sa svima. Svi su bili prijatelji, svi su se ujedinili

pod tim velikim poglavicom.
Veliki Dabar postao je poglavica,
ostao je u Zemlji Začina.
Belo Telo postao je poglavica na obali mora.
Mirotvorac je postao poglavica,
Bio je prijatelj sa svima.
Nevešti je postao poglavica i
sve je radio na brzinu.
U to vreme su beli ljudi
stigli na obalu istočnog mora.
Mnogo Poštovani postao je poglavica,
bio je bogat čovek.
Mnogo Hvaljeni postao je poglavica,
borio se na jugu,
borio se u zemlji Talega i Koveta.
Bela Vidra postao je poglavica,
bio je prijatelj Talamatana.
Beli Rog je postao poglavica,
išao je kod Talega,
Hilina, Sona i Kanava.
Dolazim Kao Prijatelj postao je poglavica,
išao je do velikih jezera i
posetio svu svoju decu, sve svoje prijatelje.
Jedač Ribizli postao je poglavica,
bio je prijatelj Otava.
Hoda Sa Severa postao je poglavica,
održavao je velike svetkovine.
Spori Sakupljač postao je poglavica na obali.
Tada su se pojavila tri plemena,
Unami, Nimsi i Čikini.
Bezuspešni je postao poglavica,
borio se protiv Mengva.
Prijateljski Raspoložen postao je poglavica,
zastrašio je Mengve.
Pozdravljeni je postao poglavica,
imao je neprijatelje tamo na Siotu.
Beli Rak je postao poglavica,
voleo je obalu.
Osmatrač je postao poglavica,
gledao je prema moru.
Tada, sa severa i juga,
pojavili su se belci.
Miroljubivi su; imaju moćne stvari;
ko su oni?

preveti Zoran Petković i Mihajlo Ristić

TETONSKI SIJUKSI

pesma društva snažnog srca

VAKAN'TANKA ME ČUJE

Vakan'tanka me čuje
kada mu se molim i
sve što je dobro
meni daruje

UVODNA MOLITVA IGRE SUNCA

Deda
razglašiću
čuj me
po celom svemiru
razglašiću
počuj me
Deda
živeću
rekao sam

POBEDIO SAM IH

Ratnici
koje sam očekivao
sada su ovde
zbrisao sam ih do poslednjeg

EVO ME

Hrabri Bizon
sam ja
evo me

PESMA DRUŠTVA JELENA

Ko god se i dalje
smatra izuzetnim
iako me je video
nema srca

PESMA DRUŠTVA SNAŽNOG SRCA

Prijatelji
ko god okreće leđa u borbi
neće biti primljen

JEDINO JE ZEMLJA TRAJNA

Stari ljudi kažu
jedino je zemlja trajna
da, rekli ste istinu
bili ste u pravu

NEUSTRAŠIVA HRABROST

Na ratnoj stazi
ne odstupam ni pred kim
sa neustrašivom hrabrošću
živim

Preveti Z. Petković i
M. Ristić

ODŽIBVE

pesma čoveka koji umire u nepoznatoj zemlji

ČUJTE MOJ GLAS

Čujte moj glas, Ptice Rata!
Pripremam pravu gozbu za vas;
vidim vas kako prelećete redove neprijatelja;
pojuriću kao vi.
Želim brzinu vaših krila,
želim osvetu vaših kandži,
prikupljam svoje prijatelje,
pratim vaš let.
Ho! Mladi ratnici,
Usmerite svoj bes ka mestu borbe!

S JUGA

S juga dolaze,
ptice, ptice rata,
šumeći krilima.

Želeo bih da se pretvorim
u ovu brzu pticu.

Odbacujem svoje telo u borbi.

PTICE RATA

Ptice rata obrušuju se s neba,
žedne su ratnikovog srca,
kruže visoko gore i gledaju,
preziru sve osim mesa hrabrim.

Preveo Zoran Petković

PESMA ČOVEKA KOJI UMIRE U NEPOZNATOJ ZEMLJI

Ako umrem ovde u nepoznatoj zemlji,
ako umrem u zemlji koja nije moja,
ipak će me grom,
prašteći grom,
odvesti kući.

Ako umrem ovde, vetar,
vetar koji duva po preriji,
vetar će me odvesti kući.

Vetar i grom
svuda su isti,
kakve razlike ima
ako umrem ovde u nepoznatoj zemlji?

PESMA ZA SAMRTNIKA

Ti si duh,
pretvaram te u duha,
s mesta na kome sedim,
pretvaram te u duha!

PESMA O STRELI

Crven je
njen vrh.

OVDE NA GRUDIMA

Ovde sam krvario na grudima!
Pogledajte! -- Pogledajte! Moji ratni ožiljci!
Nek se planine tresu od mog poklića!
Ja udaram da bih živeo.

Preveo Zoran Petković

ČIPEVA INDIJANCI

uzalud se nadaš

HRABAR SAM KAO I OSTALI

Neke ljude smatrate
hrabrim i odvažnim
i ja sebe smatram
jednim od njih

PESMA SKALPIRANJA

Pitam se
da li sam ovu
Siju ženu osramotio
kada sam joj glavu odsekao

ČOVEK KOJI JE OSTAO KOD KUĆE

Iako Džingva – be
sebe smatra muškarcem
ipak njegova žena
zaokuplja svu njegovu pažnju

PESMA NEODLUČNOSTI

Govore o meni
kažu mi:
„Podi s nama.“
Da li će iko plakati zamnom?
Da, moja će žena
zamnom plakati.

UZALUD SE NADAŠ

Uzalud se nadaš
da zbog tebe dolazim
ustvari, dolazim
da bih video
tvoju mlađu sestru

VETAR

*Vetar duva
ja vladam njime*

ŽAMOR SELA

*Kad god zastanem
žamor sela*

U PRERIJI

*Dok mi pogled luta prerijom
osećam leto u proleću*

Preveli Z. Petković
i M. Ristić

bik koji sedi

SIJUKSI

poslednja pesma

*Bio sam ratnik.
Sada je sve gotovo.
Došla su teška vremena.*

VINEBAGO INDIJANCI

crvena ptica

pesma smrti*

*Spreman sam.
Ne želim da budem stavljen u okove.
Moram biti slobodan.
Odbacio sam svoj život --
(sagnuo se, zahvatio malo prašine
između prstiju i oduvao je)
-- ovako je nestao!
Ne želim ga natrag.
Nema ga više.*

bela antilopa

pesma smrti

*Ništa ne živi dugo
osim zemlje i
planine.*

* Crvena Ptica, poglavica Vinebaga, koji je zaratio protiv belaca koji su stalno upadali u njegov rezervat, predao se državnim trupama u zamenu za obećanje da njegov narod neće više biti napadan i ubijan. Otpevao je svoju pesmu smrti dok je hodao prema vojnicima kojima se predao.

** Prilikom masakra na Peskovitom Potoku 1864. godine, poginuo je i pedesetogodišnji poglavica Čajena Bela Antilopa. Videvši bezizlaznost situacije, ponosito je stajao skrštenih ruku i pevao svoju pesmu smrti sve dok nije ubijen.

PAPAGO INDIJANCI

pesma smrti

*U velikoj noći, moje će se srce ugasiti
hučeći, primiće mi se tama
u velikoj noći, moje će se srce ugasiti*

ODŽIBVE

pesma smrti

*Miris smrti,
osećam miris smrti
ispred svog tela.*

Preveo Z. Petković

PONI

ratna pesma

*Da vidimo, da li je stvaran,
da vidimo, da li je stvaran,
ovaj život koji živim?
Vi sile koje obitavate svuda,
da vidimo, da li je stvaran,
ovaj život koji živim?*

VRANE

Ljudi moraju umreti

*Nebo i zemlja su večni,
ljudi moraju umreti.
Starost je sumorna,
napadaj i pogini!*

*Ludi kojot
ludo peva a
zapadni vetar silovito huči!*

*Praskozorje me zatiče
istočna zora me zatiče
sa značenjem ove pesme:
s ustima umrlih krvlju
stiže ludi kojot!*

Preveli Z. Petković
i M. Ristić

HIDATSE

krećem u boj

*Znači,
to je neprijatelj,
evo me!*

ČAJENI

moj brat

*Moj brat Kornjača
takođe je čovek
kao i ostali
i on je sakupio dosta skalpova*

DAKOTA SIJUKSI

šamanska pesma

*U ovom krugu
hej, ratnici
čujte, otkriću
svakome od vas
njegovu sudbinu.
Sve će biti onako
kako ću to sada objaviti
u ovom krugu,
ratnici, čujte me!*

DŽERONIMO APAČI

sveta pesma

*Kroz vazduh
letim na oblaku
ka nebu, daleko, daleko, daleko
da tamo nađem sveto mesto i
velika me promena obuzima!*

Preveli Z. Petković
i M. Ristić

OGLALA SIJUKSI

**pobedničke pesme
posle bitke kod
malog velikog roga**

*Duga Kosa se nije vratio i
sada mu žena plače i plače
gleda ovamo i plače*

*Duga Koso, pušaka nisam imao,
doneo si mi ih mnogo, hvala ti!
Smešan si!*

*Duga Košo, konja nisam imao,
doneo si mi ih mnogo, hvala ti!
Smešan si!*

*Gde sada leži Duga Kosa
to niko ne zna
plaču i traže ga
on leži ovde*

*Bacite ta vaša sveta gvožđa,
niste vi-tog kova da bi nam mogli nauditi,
bacite ta vaša sveta gvožđa!*

OMAHE

**ratnička pesma
društva hethuška**

*Nestaću i više me neće biti
ali zemlja po kojoj sada lutam
ostaće posle mene i
promeniti se neće*

PROBUŠENI NOSEVI

**pesma
ludog kojota**

*Grabežljivi kojot stiže
crvenih ruku, crvenih usta,
s ogrlicom iskopanih očiju!*

KIOVE

ratna pesma

Mislím na svog sina
pitam se
gde li je sada?

SEJENDEJEVA PESMA

Prerijski psi, prerijski psi,
mašite, mašite repovima!
Sada je čas da se stvarno zaigra,
sada je čas da se ludo zaigra!

ŠAMANSKA PESMA

Sivi pauče
što se kriješ po kamenju i
živiš na dnu
velikog crvenog kanjona
čuvaj se, sivi pauče
dobićeš to svoje
uskoro te više neće biti i
ovaj će čovek ozdraviti

MANDAN INDIJANCI**prijatelji,
mirno spavaju****PRERUŠENI U BIZONE**

O Jankton Sijuksa
ja sam čovek
vi ste rekli
da ste ljudi
zašto ste se onda
prerušili u bizone?
Osramotili ste se

PRIJATELJI, MIRNO SPAVAJTE

Prijatelji moji
mirno spavajte
jer ja krećem
ispred vas
u izvidanje

POVEDI ME NA SIJUKSE

Svi se plaše
Hunkpapa Sijuksa
povedi me na njih

PITRIVER INDIJANCI**šamanske pesme**

Zagonetne zelene oči,
bila si mi majka, zmijo,
zašto si me ugrizla
dok sam tragao po grmlju?

Kojote, moja moći, dođi!
Prizivam te na vetru,
kroz kišu i oluju,
ja, mladi čovek, prizivam te.
Odazovi se mom srcu.

Sedim pored vrata
praveći mokasine i
ne mislim ni na šta,
sunce je do pola utonulo
na kraju ravnice.

Govorim jezeru.
Govorim svima u jezeru.
Ja nisam ljudsko biće.

Ti zmijo koja mi nisi odgovorila
kuda si se to bila uputila
o zmijo koja mi nisi odgovorila
kada nam te te večeri ubio?

Muž mi je vukodlak
a ljubavnik me nije posetio noćas

Ja sam glava
koja se kotrlja niz brdo
ja sam glava koja
koja priziva svoju moć
trčim niz planinu
dolazim sa jezera
moja moć je vetar što zavija.

Zmijo na steni, opružena na suncu,
uvuci se u svoju rupu i
reci kiši da se pojavi:
srce mi se suši u utrobi.

Gavrane na grani suvog drveta,
odleti do majke Sunca,
Starog Pauka Na Nebu i
reci joj da mi se srce
polako leđi među rebrima.

Penjem se na planinu.
Tražim jezero među stenama.
Neka me niko ne sledi,
u nevolji sam.
Moram jezeru pevati o svom bolu
potpuno sâm.

Ti kojote na dnu klanca,
ti kojote na dnu klanca,
šta to radiš?
Kada te pozovem, dođi.

Jesenja muvo što mi ideš po ruci i
tražiš utočište,
zar ne znaš
da ću te zgnječiti?

Ja sam jastreb Pas'vis'na,
ja sam ja.
Mislilo sam da sam ja
ali sam samo glava.
Ja sam glava koja plače u pustinji.

Nemam luk.
Nemam strela.
Nosim svoju glavu u tobolcu.

Nemam ni mokasina ni pojasa oko pasa.
Stojim bez glave na planini
vapeći za moć.

Napustila si me i zato plačem.
Pesak je vreo pod mojim nogama,
Sunce mi zaslepljuje oči.
Gde si, moja moći?

Vilin konjic doleteo je do mene,
donoseći vesti iz mog zavičaja.
Popodne je, ležim i
gledam prema brdima.

Ženo kornjačo, ženo kornjačo
što pužeš ovuda,
dižući glavu,
oči su ti slepe.
U što to onda gledaš?

U suton, pokraj tamnog jezera
vrebava puma.
Senke rastu, pada noć i
ne usuđujem se da se vratim.

Lisice što vrebaju u noći
vidim ti oči
idi reci Mesecu što raste
da mi se u glavi smrklo.

NAVAHI

**pesma boga
rata svom konju**

Sin sam Tirkizne Žene.
Na vrhu Opasne Planine,
predivni su konji — vitki poput lasica!
Kopito mog konja prošarano je kao ahat,
gležanj mu je nalik na divno orlovsko pero,
noge su mu hitre kao munja.
Telo mog konja nalik je na strelu s orlovskim percima,
rep mu je kao crni oblak koji leprša za njim.
Stavljam samo lake stvari na svog konja,
Mali Sveti Vetar duva kroz njegove dlake.

Griva mog konja sva je od kratkih duga,
uši su mu od oblog kukuruza,
oči su mu velike zvezde,
glava mu je od izmešanih voda,
od svetih voda — nikad ne zna za žed.
Zubi mog konja su bele školjke,
velika duga mu je u ustima kao uzda
da bih ga vodio.
Kada moj konj zanjišti, slede ga konji svih boja.
Kada moj konj zanjišti, slede ga ovce svih boja.
On je moje bogatstvo.

Predamnom je mirno
iza mene mirno
podamnom mirno
iznad mene mirno
svuda oko mene je mirno.
Glas mu je miran kada zanjišti.
Većan sam i Spokojan,
uz svog konja sam.

preveo Zoran Petković

SIJUKSI

totemski ciklusi

Bio je to stari vuk, nije imao zubā, a rep mu se bio skoro potpuno olinjao. Pevao je mladalačkim glasom i ratnici koji su pošli u pohod bili su ubedeni da je jedan od njih sve dok ga nisu ugledali. Ležao je pokraj njihove vatre, odrezali su najbolji komad bizonskog mesa i nahranili ga. Naučio ih je ovu pesmu, i ratnici od tada uvek nose svoje amajlije u torbicama od vučije kože.

S moćima o kojima ništa ne znate
podario sam mu život
s moćima koje ne možete razumeti
podario sam mu hod

vučijem narodu

Preveli Z. Petković
i M. Ristić

s čarobnim moćima
podario sam mu hod
s čarobnim moćima
podario sam mu hod
s čarobnim moćima
podario sam mu hod
s čarobnim moćima
podario sam mu hod

Svi su bili na okupu, ali, začulo se nečije pevanje,
Jedan od ratnika se popeo na brdo i s vrha pogledao na
drugu stranu. Tamo je sedeo vuk i pevao gledajući u
daljinu. Ratnici su naučili njegovu pesmu.

U zoru
idem
jurim
idem

U zoru
idem
trčim
idem

U zoru
idem
bojažljivo
idem

U zoru
idem
oprezno
idem

Sanjao sam da sam naišao na vučiju jazbinu. U njoj
su bili samo vučici. Pevali su ovu pesmu:

Otac je nekud otišao
vratit će se kući zavijajući

Majka je nekud otišla
vratit će se kući zavijajući

Otac je nekud otišao
u trbuhu mu je meso mladog bizona

Majka je nekud otišla
vratit će se kući zavijajući

Evo je vraća se
na sveti se način vraća

Mislio sam da sam vuk
ali sove huće i
plašim se tame

Mislio sam da sam vuk
ali toliko sam gladan i
umoran od silnog stajanja

Ja sam vuk
lutam na sve strane
ovde mi je dosadilo

II

Učinilo mi se da sam ugledao bizone i
povikao sam
učinilo mi se da sam ugledao bizone i
povikao sam
neka to budu bizoni

bili su to kosovi
krenuo sam prema njima i
zaista to su bili kosovi

učinilo mi se da sam ugledao bizone i
povikao sam
učinilo mi se da sam ugledao bizone i
povikao sam
neka to budu bizoni

bile su to laste
krenuo sam prema njima i
zaista to su bile laste

III

Na sve strane
rasterao sam laste
na sve strane
sam ih raspršio
na sve strane
pre no što su se oblaci nadvili

U divlji trk
poterao sam konja
u divlji trk
kao lasta leti i juri
u divljem trku
pre no što su se oblaci nadvili

Moj konj silovito juri
obojen sam plavom i mrkom zemljom
i sam jurim
teram konja sve brže
jurim i ja sve brže
uspeo sam

Kada sam išao u prosidbu
rekoše mi
nemaš konjā
zato sada tragam

Vrano, Vrano
čuvaj svoje konje
kažu da sam konjokradica

Dobro otvori oči
ionako lutam naokolo
mogao bih i da tražim konje

Noć se razlikuje
od dana
neka mi konji budu mnogobrojni

IV

Dolazi sa severa
dolazi da se bori
dolazi sa severa
eno ga tamo

Bacam prašinu na sebe
ona me preobražava
postajem medved
kada izađem pred njega

Odazovi se, oče medvede
odazovi se, oče medvede
u nevolji sam
odazovi se, oče medvede
u neprilici sam

Moja šapa je sveta
čarobne travke su svuda unaokolo
moja šapa
travke su svuda unaokolo

Moja šapa je sveta
sve je sveto
moja šapa
sve je sveto

preveli Z. Petković i M. Ristić

KRI INDIJANCI

ciklus o jadcu

Pokušavam da ostvarim želje
ali mi to ponekad ne polazi za rukom.
Jednom sam poželeo da drvo stoji naopako i
grane su mu bile
tamo gde bi trebalo da bude korenje!
Veverice su morale da pitaju krtice
„Kako da sidemo odavde i
stignemo kući?“
Tako se jednom zbilo.
A jedanput, sećam se sad,
poželeo sam da čovek stoji naopako i
stopala su mu bila
tamo gde bi inače bile šake!
Ujutro, njegove su cipele
morale da pitaju ptice
„Kako da odletimo tamo gore i
stignemo kući?“
Tako se jednom zbilo.

preveo Zoran Petković

VINEBAGO INDIJANCI

pejotska vizija

Gledao sam u kaktus
video sam
orla
raširenih krila
svako pero
nosilo je znak
gledao je u mene
ali ja sam gledao
oko sebe
pitao sam se
da li će nestati i
kada sam
pogledao u stranu
nestao je

PONI

zamka meseca: vizija u »igri ruku«

Noć je obasjana punim mesecom
ljudi igraju „igru ruku“ u šatoru
svi izlaze napolje da bi zaigrali
jedan čovek počinje da se tresi i plače
diže ruke ka Mesecu i kaže
osetio sam nešto
nešto u glavi
kada smo izašli napolje
izgledalo je kao da ću nešto videti
primicalo se
kada smo izašli napolje
dok smo igrali
odjednom sam pogledao gore
ka Mesecu
Stari Mesec
gleda ovamo i
vidi me i
smeje mi se
tada sam zaplakao

preveli Z. Petković
i M. Ristić

stari torlino NAVAHI

lovačka pesma

MŌJA REČ

Sramota me je pred zemljom
sramota me je pred nebom
sramota me je pred zorom
sramota me je pred sumrakom
sramota me je pred plavim nebom
sramota me je pred Suncem
sramota me je pred onim što je u meni i
što govori kroz mene.
Nešto me uvek gleda.
Nikada se ne mogu sakriti.
Stoga, moram da govorim istinu.
Svoju reč držim čvrsto na grudima.

LOVAČKA PESMA

Dolaze jeleni na moje pevanje,
dolaze jeleni na moj zov,
dolaze jeleni na moje pevanje.

Kos, to sam ja, kos,
ptica koju vole divlji jeleni.
Dolaze jeleni na moje pevanje.

Sa Crne Planine,
s vrha,
niz stazu, dolaze, dolaze sada,
Dolaze jeleni na moje pevanje.

Između latica,
između cveća, dolaze, dolaze sada,
dolaze jeleni na moje pevanje.

Između kapi rose na cveću,
dolaze, dolaze sada,
dolaze jeleni na moje pevanje.

Kroz prah, cvetni prah,
dolaze, dolaze sada,
dolaze jeleni na moje pevanje.

Zakoračivši levom prednjom nogom,
kopajući tlo, osvrće se uplašeni jelen,
dolaze jeleni na moje pevanje.

Plenu moj, u lovu sam
uvek srećne ruke,
dolaze jeleni na moje pevanje.

Dolaze jeleni na moje pevanje,
dolaze jeleni na moj zov,
dolaze jeleni na moje pevanje.

TEVA INDIJANCI

pesma nebeskog razboja

O Zemljo, majko naša,
o Nebo, oče naš,
mi smo vaša deca, na umornim leđima
donosimo vam darove koje volite.
Ispletite nam stoga sjajnu odeću,
nek joj osnova bude bela svetlost jutra,
nek joj potka bude crvena svetlost večeri,
nek joj rese budu od kiše koja pada,
nek joj rub bude ravna duga.
Istakajte nam takvu sjajnu odeću,
da bismo mogli da hodamo kako priliči
tamo gde je trava zelena,
o Zemljo, majko naša,
o Nebo, oče naš.

FIMA INDIJANCI

pesma kiši

Hi-ija naiho-o! Zemlja tutnji
od udaranja po našim pletenim bubnjevima
zemlja podrhtava od udaranja
po našim pletenim bubnjevima, svuda se čuje
zemlja tutnji, svuda je kiša.

Hi-ija naiho-o! Isčupaj perca
iz orlovog krila i okreni ih
prema istoku gde su se nagomilali veliki oblaci.
Hi-ija naiho-o! Isčupaj meko paperje
s orlovih grudi i okreni ga
prema zapadu gde promiču mali oblaci.

Hi-ija naiho-o! Grmi
ispod boravišta bogova kiše,
Tamo ima velikog kukuruza. Hi-ija naiho-o!
Pada kiša ispod boravišta
bogova kiše, tamo ima malog kukuruza.

TIGUA INDIJANCI

pesma ptice rugalice

Kiša, ljudi, kiša!
Kiša je svuda oko nas.
Sada će početi da pljušti i
biće lepo gledati leto,
ptica rugalica vam kaže to.

ODŽIBVE

pesma groma

Ponekad,
sazalim se

dok me vetar nosi nebom.

na sebe

PAPAGO INDIJANCI

pesma kiši

Tamo na zapadu veliki okean peva.
Talasi se valjaju prema meni,
prekriveni mnogim oblacima.
Čak ih i ovdje mogu čuti.
Zemlja se tresu podamnom i
čujem potmulu tutanj.

NUTKA INDIJANCI

jadikovka zbog magle

Zar ti nikada,
tebi što si gore na nebu,
zar ti nikada ne dojadi
što se oblaci isprečuju
između tebe i nas?

ALGONKVINI

pesma zvezda

Mi smo zvezde koje pevaju,
mi pevamo svojom svetlošću;
mi smo vatrene ptice,
letimo na nebu.
Naša je svetlost glas;
mi duhovima pravimo stazu,
da duhovi prođu njome.
Među nama su tri lovca
koji love medveda;
od kad je vremena,
nije bilo časa da oni ne love.
Mi s visina gledamo na planine.
Ovo je Pesma Zvezda.

ODŽIBVE

pesma drveća

Vetra
jedino se plašim

PITRIVER INDIJANCI

ljubavna pesma

Dođi mi, lepi moj jelene
dođi svojoj voljenoj
koja te zove i
plače zbog tebe.

OMAHÉ

ljubavna pesma

Kao što dan izranja iz noći,
dolazim da te potražim.
Podigni pogled i pogledaj
onoga ko ti dolazi s danom.

OGLALA SIJUKSI

moramo se rastati

Ima mnogo mladića,
ali jedino mi se ti dopadaš.
Tebe, o, poglavice, volim.
Ali, moramo se rastati i
dugo će nas deliti vreme.

NUTKA INDIJANCI

ljubavna pesma

Ma koliko se trudila
da te zaboravim
ti si mi uvek
u mislima i
kada me čuješ kako pevam
znaj
da to plačem zbog tebe.

KIOVE

pesma vetru

Lenjivci i kukavice su kod kuće sada,
kad god zažele, mogu videti svoje voljene,
o, lenjivci i kukavice su kod kuće sada,
lenjivci i kukavice su kod kuće sada,
ali, mladić koga volim otišao je u rat, negde daleko,
umoran i usamljen, on za mnom čezne.

ODŽIBVE

ući ću

Ući ću u nečiji dom,
u nečiji ću dom ući, ući.

U tvoj dom, voljena,
jedne ću noći ući, ući.

Jedne zimske noći, voljena,
u tvoj ću dom ući, ući.

Baš večeras, voljena,
u tvoj ću dom ući, ući.

MENOMINI

kasnije

Jednom, kada prođe vreme
mislićeš na mene i
plakaćeš.

preveo Zoran Petković

KIOVE

s verom i vetrom

KAKO ĆE BITI; MOLITE
DA DOĐE TAJ DAN

Otac će sići s neba,
Otac će sići.
Zemlja će se tresti,
Zemlja će se tresti.
Svi će ustati,
Svi će ustati.
Raširite ruke,
Raširite ruke.

BRZI I MRTVI BIĆE JEDNO

Ā'hajā' Ehā'eho'! Ā'hajā' Ehā'eho'!
Ā'hajā' Ehā'eho'! Ā'hajā' Ehā'eho'!
Otac mi pokazuje put,
Otac mi pokazuje put.
Otišao sam da posetim prijatelje,
Otišao sam da posetim prijatelje.
Otišao sam da vidim igre,
Otišao sam da vidim igre.

BIĆE TO DELO OCA, A NE ČOVEKA

Vojska duhova dolazi,
Vojska duhova dolazi.
Čitav svet kreće napred,
Čitav svet kreće napred.
Pogledajte! Svi stoje i gledaju.
Pogledajte! Svi stoje i gledaju.
Molimo se svi.
Molimo se svi.

OTAC ĆE SE SMILOVATI
I NAJMANJEM

Moj je otac jako milosrdan prema nama,
Moj je otac jako milosrdan prema nama.
Pružam ruke prema njemu i plačem,
Pružam ruke prema njemu i plačem.
U svojoj bedi, pružam ruke prema njemu i plačem,
U svojoj bedi, pružam ruke prema njemu i plačem.

I NAJMANJI ĆE OSETITI
NJEVOVU SAMILOST

Heje'heje'heje'heje'Āho'ho'!
Heje'heje'heje'heje'Āho'ho'!
Zato što sam siromah,
Zato što sam siromah.
Molim se za svako biće što živi,
Molim se za svako biće što živi.
Āo'njo! Āo'njo!

STARI ĆE SE OBIČAJI VRATITI

Daruje mi igru sa strelama,
Daruje mi igru sa strelama.
Naziva luk mojim ocem,
Naziva luk mojim ocem.
Pramajko, izdrži,
Pramajko, izdrži.

VERUJEM DA SE DOGAĐA

Vojska duhova dolazi, kažu,
Vojska duhova dolazi, kažu.
Dolazi s bizonima, kažu,
Dolazi s bizonima, kažu.
Dolazi s novom zemljom, kažu,
Dolazi s novom zemljom, kažu.

A JA ČEKAM SA VEROM I VETROM

Vetar, taj vetar,
trese mi šator,
trese mi šator,
i pesmu mi peva,
i pesmu mi peva.

PAJUTE

radanje nove zemlje

POZIV PRIRODI DA SE PRIDRUŽI ČOVEKU

Maglo! Maglo!
Munjo! Munjo!
Vihore! Vihore!

VETAR SE PRVO DIŽE NA VISOKIM MESTIMA

Prašinu je uskovitlao vikor,
Prašinu je uskovitlao vikor,
Prašinu je uskovitlao vikor,
Vikor na planini,
Vikor na planini,
Vikor na planini.

ZATIM HUČI U STENAMA

Stene odzvanjaju,
Stene odzvanjaju,
Stene odzvanjaju,
Stene u planinama,
Stene u planinama,
Stene u planinama.

odjekujuća pesma

PESMA OCA KOGA SU RAZOČARALI BELCI

Deco moja, kada sam na početku voleo belce,
Deco moja, kada sam na početku voleo belce,
Darivao sam ih voćem,
Darivao sam ih voćem.

OČEVA PESMA ODBACIVANJA

He'joho'ho'! He'joho'ho'!
Čovek žute kože, čovek bele kože,
Odbacujem ga —
Odbacujem ga —
Nemam više ljubavi prema njemu,
Nemam više ljubavi prema njemu.
He'joho'ho'! He'joho'ho'!

PESMA GROM PTICE KOJA PRENOSI ODBACIVANJE BELCIMA

Kružim visoko —
Kružim visoko
Oko granica sveta,
Oko granica sveta,
Zamahujući dugim perjem svojih krila,
Zamahujući dugim perjem svojih krila.

PORUKA STIŽE S GROMOM

Deco moja, deco moja,
Ja stvaram grom dok kružim uokolo,
Grom dok kružim uokolo,
Deco moja, deco moja,
Ja stvaram gromki grom dok kružim uokolo,
Gromki grom dok kružim uokolo.

PESMA NEPOKOLEBLJIVE VERE

Stena, stena,
Stojim na steni,
Stojim na steni.
Video sam našeg oca,
Video sam našeg oca.

igra duhova

Poslednja velika borba Inidjanaca za svoju slobodu i identitet, njihov poslednji veliki pokušaj da se udruže i odupru „poplavi belog čoveka“ bio je duhovne, a ne ratničke prirode. Bila je to „Igra Duhova“, mesijanski pokret koji se proširio među Indijancima u poslednjoj deceniji prošlog veka, kome su se pridružila i velika plemena kao što su Sijuksi, na čijem je čelu tada bio slavni poglavica Bik Koji Sedi. Već su se i ranije javljali mesijanski pokreti kod Indijanaca, jer, što su više gubili veru u mogućnost da se belcima mogu odupreti na bojni polju, rasla je očajnička potreba da se preživi i fizički i kulturno, i Indijanci su, tražeći poslednje utočište u suštini svojih verovanja i prizivanju viših sila, bukvalno tražili spas s neba. Još je krajem sedamnaestog veka prorok Pueblosa Popé poveo narod protiv Španaca i katoličkih sveštenika i, makar na neko vreme, uspeo da ih otera sa svoje zemlje. U drugoj polovini osamnaestog veka, vizionar koji je danas poznat jedino kao Delveski prorok, propovedao je da će belci jedino nestati ako se Indijanci vrate svim svojim izvornim običajima i verovanjima. To je učenje preuzeo i proslavljeni poglavica Otavá, Pontijak, i poveo svoje ratnike protiv Engleza. Nekoliko decenija kasnije, Elskvatava (Otvorena Vrata), prorok Šonija i njegov brat, veliki poglavica Tekumseh, osnovali su „Prorokov Grad“, mesto gde se vodio spartanski i svetački život, koje je trebalo da bude centar oko koga će se obrazovati velika država udruženih plemena, ali su ga američke trupe uništile. U devetnaestom veku prvo se pojavio Smohala, prorok „Sanjara“, a zatim su proroci Pijutá Tavibo i njegov naslednik Vozivober propovedali vraćanje starim indijanskim vrednostima, što je već bilo pomešano sa nekim biblijskim elementima i spominjanjem Hrista, koga su videli u viziji ili transu i koji je zapravo bio Indijanac. Govorili su o viziji velikog zemljotresa ili kataklizme posle koje će nestati svi belci i o velikom vozu kojim će mrtvi preci doći da im priteknu u pomoć, posle čega će Indijanci živeti novim, srećnim životom. Sve je to kulminiralo sa Vovokom, Tavibovim sinom, koji je inicirao Igru Duhova. Igru i pesmom, magičnom inkantacijom reči, udruživanjem svih svojih duhovnih moći, Indijanci su prizivali čudo, da belci nestanu i da se vrate bizoni i druge životinje, da se pojavi novi svet umesto starog i da opet zavlada veliki panteistički sklad između čoveka i svega što živi. Pokret se izuzetno proširio među Indijancima koji su očajnički polagali u njega svoje poslednje nade. Igra Duhova poprimila je na mnogim mestima tolike razmere da je, na primer, uplašeni opunomoćnik vlade u rezervatu Venac Borova poslao vladi u Vašingtonu sledeći telegram: „Indijanci igraju po snegu i dan i noć, podivljali i pomahnitali... Molimo najhitniju zaštitu. Vode treba pohapsiti i zatvoriti u neki garnizon dok se ovo ludilo ne stiša“. Bilo je to u doba velike represije, nedugo posle tzv. Indijanskih Ratova, kada je vlada u Vašingtonu svim sredstvima pokušavala da slomi poslednji otpor malobrojnih plemena koja još nisu bila preseljena i zatvorena u rezervate, pa su i reagovanja na pokret Igre Duhova bila nepromišljena i surova, jer je i veliki poglavica Bik Koji Sedi poginuo pri pokušaju da ga vlasti uhapse usred njegovih saplemenika. Čitav se pokret tragično završio pokoljem kod Ranjenog Kolena gde su zbrisani Minekonžui poglavice Velika Noga.

I SAVLAĐUJE NJIHOV OTPOR

Crna stena, crna stena,
Crna stena, crna stena,
Stena je zdrobljena, stena je zdrobljena,
Stena je zdrobljena, stena je zdrobljena.

BRZINOM VETRA, NALEŽUĆI

KAO SNEG, NOVA
ZEMLJA PREKRIVA STARU

Vihor! Vihor!
Vihor! Vihor!
Snežna zemlja primiče se klizeći,
Snežna zemlja primiče se klizeći.

NOVO RASTINJE PREKRIVA NOVU ZEMLJU

Topole visoko rastu,
Topole visoko rastu,
Topole visoko rastu,
Rastu visoke i zelene,
Rastu visoke i zelene,
Rastu visoke i zelene.

SVA BIČA PONOVO ZAJEDNO UŽIVAJU U ZEMLJI

Vitka antilopa, vitka antilopa,
Vitka antilopa, vitka antilopa,
Valja se po tlu,
Valja se po tlu,
Valja se po tlu,
Valja se po tlu.

ARAPAHI

MESIJA BODRI LJUDE DA ISTRAJU

Deco moja, deco moja,
Smilovao sam se onima koji su podučeni,
Smilovao sam se onima koji su podučeni,
Zato, što su tako predani,
Zato, što su tako predani,
Kaže naš otac,
Kaže naš otac.

PESMA DA SE PRIZOVU MRTVI

Sveta mi lula kazuje — E'jaha'eje!
Sveta mi lula kazuje — E'jaha'eje!
Oče naš — Jahe'eje'!
Oče naš — Jahe'eje'!
Opet ćemo se sastati sa svojim prijateljima — E'jaha'eje!
Opet ćemo se sastati sa svojim prijateljima — E'jaha'eje!
Oče naš — E'jaha'eje!
Oče naš — E'jaha'eje!

DOLAZAK DUHOVA

Otac mi je pokazao,
Otac mi je pokazao,
Odakle se spuštaju,
Odakle se spuštaju.

VRANA DONOSI LJUDIMA DOBRE VESTI

Deco moja, deco moja,
Letim svuda po svetu,
Letim svuda po svetu.
Ptica sam, deco moja,
Ptica sam, deco moja,
Kaže otac,
Kaže otac.
Budite spremni,
Budite spremni.
Kada vas vrana pozove,
Kada vas vrana pozove,
Videćete ga,
Videćete ga.

PESMA O VOJSCI DUHOVA KOJU PREDVODI MESIJA

He! Kada sam ga video da dolazi,
He! Kada sam ga video da dolazi,
Deco moja, deco moja —
Video sam jasno čitavu povorku,
Video sam jasno čitavu povorku.

PESMA O SAVRŠENOM NOVOM SVETU

Ovo je dobra reka,
Ovo je dobra reka,
Gde ne raste drveće,
Gde ne raste drveće,
Već olujne kupine,
Već olujne kupine.

PESMA O LULI NOVOG PORETKA POŠTO JE NOVI SVET PREKRIO STARI

O, deco moja! O, deco moja!
Evo vam još jedna lula — He'eje'!
Evo vam još jedna lula — He'eje'!
Gledajte! Ovako sam vikao — He'eje'!
Gledajte! Ovako sam vikao — He'eje'!
Kada sam uzdrmao zemlju — He'eje'!
Kada sam uzdrmao zemlju — He'eje'!

U SLAVU OCA

Oče, sada je pevam — Hi'ni'ni'!
Oče, sada je pevam — Hi'ni'ni'!
Najglasniju pesmu od svih,
Najglasniju pesmu od svih —
Odjekujuću pesmu — Hi'ni'ni'!
Odjekujuću pesmu — Hi'ni'ni'!

preveo Zoran Petković